

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VYBRANÁ NEEKVIVALENTNÍ TERMINOLOGIE NOVÉHO
OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU A STRATEGIE PŘEKLADU DO
FRANCOUZŠTINY

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Ivo Petruš, Ph.D.

Autor práce: Bc. Vy Linh Vuong

Studijní obor: Francouzský jazyk

Ročník: 3.

2022

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

České Budějovice, dne 29. července 2022

.....
Vy Linh Vuong

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala svému vedoucímu práce JUDr. Mgr. Ivovi Petřů, Ph.D. za jeho odborné rady, připomínky, vstřícný lidský přístup a čas, který mi věnoval nejen v průběhu přípravy diplomové práce, ale i během celého studia. Dále bych ráda poděkovala celému Ústavu romanistiky za veškeré přínosné semináře a přednášky, zajímavé příležitosti a životní zkušenosti, které jsem při studiu na Filozofické fakultě mohla zažít. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost při vzniku této práce.

Anotace:

Tématem diplomové práce je vybraná neekvivalentní terminologie Nového občanského zákoníku a strategie jejího překladu do francouzštiny. Celá práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se věnuje právnímu jazyku a jeho lexiku. Rovněž se zde pojednává o překladu právního jazyka a překážkách, které jsou s ním spojené. Dále autorka popisuje teoretické náhledy na problematiku neekvivalentnosti v překladu, přičemž charakterizuje metody, strategie a překladatelské postupy, které lze v této situaci použít.

Praktická část, která je rovněž jádrem celé práce, je založena na analýze vybrané neekvivalentní terminologie v Novém občanském zákoníku a na reflexi translátologických přístupů při jejím převodu do francouzského jazyka. Autorka zde využije rešerše provedené v rámci spolupráce na přípravě vícejazyčné databáze právních termínů LegTerm, která jí umožní vyexcerpovat z Nového občanského zákoníku lexikum vykazující při převodu do francouzského jazyka nulovou či minimální ekvivalenci. U vybraných položek je poté provedena konceptuální analýza, následně pak reflexe jejich existujících překladů do francouzštiny. V úplném závěru autorka vyhodnotí a klasifikuje použité překladatelské strategie, které jsou při překladu tohoto typu lexika uplatňovány.

Klíčová slova:

právní jazyk; právní překlad; právní terminologie; ekvivalence; nulová ekvivalence; francouzský jazyk; Nový občanský zákoník; NOZ; překladatelské postupy; LegTerm

Abstract

The topic of this Master thesis is the selected non-equivalent terminology of the New Civil Code and the strategies of its translation into French. The whole thesis is divided into two parts. The theoretical part deals with legal language and its lexis. It also discusses the legal translation and its obstacles. Afterwards, the author describes theoretical insights into the problem of non-equivalence in translation in general and in legal translation in particular. The author furthermore characterizes the methods, strategies and translation procedures that can be used in this situation.

The practical part is based on an analysis of selected non-equivalent terminology in the Civil Code and on a reflection on possible translational approaches to its translation into French. In this part, the author will use the research carried out in the framework of the collaboration on the preparation of the multilingual database of legal terms called LegTerm, which allows her to extract from the Civil Code lexis showing zero or minimal equivalence when translated into French. A conceptual analysis of the selected items is then carried out which is afterwards followed by a reflection on their existing translation into French. In the complete conclusion, the author examines and evaluates the translation methods which were applied to the selected terminology.

Key words

Legal language; legal translation; legal terminology; equivalence; zero equivalence; French language; New Civil Code; translational procedures; LegTerm

Obsah

Seznam zkratk.....	8
Úvod.....	9
Teoretická část.....	11
1. Právní jazyk.....	11
1.1 Pojem právního jazyka.....	13
1.2 Právní jazyk a jeho znaky.....	14
1.3 Právní jazyk a jeho slovní zásoba.....	16
1.3.1 Právní termíny.....	19
1.3.2 Slovní spojení.....	19
1.3.3 Jazykové šablony.....	20
2. Překlad právního jazyka.....	21
2.1 Teorie právního překladu.....	23
2.2 Typy právního překladu.....	26
2.2.1 Překlad pro normativní účely.....	26
2.2.2 Překlad pro informativní účely.....	26
2.2.3 Překlad pro obecné právní a soudní účely.....	27
2.3 Právní překlad jako komunikace.....	28
2.4 Právní překlad jako proces.....	30
3. Ekvivalence.....	33
3.1 Úplná ekvivalence.....	35
3.2 Částečná ekvivalence.....	36
3.3 Nulová ekvivalence.....	37
3.3.1 Neekvivalentnost v právním překladu.....	38

3.3.2	Překlad bezekvivalentní terminologie	39
4.	Překladačské postupy	43
4.1	Fáze překladu	43
4.2	Překladačský postup transpozice	47
4.3	Překladačský postup modulace	48
4.4	Překladačský postup kalkování	48
4.5	Překladačský postup výpůjčky	49
	Praktická část	53
5.	Metodologie	53
6.	Vybraná neekvivalentní terminologie	55
6.1	Nový občanský zákoník	56
6.2	Code civil	56
6.3	Vícejazyčná databáze LegTerm	59
6.1	Konceptuální analýza vybrané terminologie	60
7.	Překlady do francouzštiny	64
7.1	Oficiální francouzský překlad NOZ	64
7.2	Překladačské postupy oficiálního překladu NOZ do FJ	66
7.3	Vyhodnocení	68
8.	Závěr	69
9.	Resumé	71
10.	Seznam zdrojů	73
11.	Seznam obrázků a tabulek	79

Seznam zkratek

CJ – cílový jazyk

CPJ – cílový právní jazyk

CT – cílový text

FJ – francouzský jazyk

NOZ – Nový občanský zákoník

VJ – výchozí jazyk

VPJ – výchozí právní jazyk

VT – výchozí text

Úvod

Právní jazyk je odborný jazyk právníků, soudců, státních zástupců a dalších právnických profesí. S právním jazykem se však nedostávají do styku pouze odborníci, nýbrž i právní laikové, a to prostřednictvím právních textů jako jsou např. smlouvy, soudní rozhodnutí či publicistika referující o tématu, jež se právě právní problematiky dotýká. Překlad právních textů tak slouží nejen právním teoretikům a komparatistům, ale všem fyzickým a právnickým osobám přicházejícím do kontaktu s právním řádem země neznající daný jazyk.

Mezi překlady odborných jazykových projevů se překlad právního jazykového projevu považuje jako jeden ze složitějších, jelikož se nejedná pouze o mechanický překlad z jednoho jazyka do druhého, ale i překlad mezi odlišnými právními řády. Právní překlad je jednou z disciplín překladatelské činnosti a mnozí jej považují za vůbec nejstarší typ překladu. Jeho problematika však dlouho zůstávala v pozadí zájmu, a to jak translatoologů, tak právníků. Teprve na sklonku minulého století začaly vznikat první monografie věnující se právnímu překladu a jeho specifikům, s nimiž právě vznikla i teorie právního překladu.

„Překlad právních norem z jednoho jazyka do druhého je a vždy bude velkou výzvou pro překladatele právních textů bez ohledu na to, jak je výchozí právní systém filozoficky a kulturně blízký či vzdálený cílovému právnímu systému a jak typologicky odlišené či příbuzné jsou výchozí i cílový jazyk.“¹

Právo je jakožto systém norem definováno svou historií, kulturou, vývojem společnosti a významným způsobem rovněž jazykem daného území, kde právní systém vznikl, kde se rozvíjel a pro které platí. Potřeba lidského elementu v překladu je dosud velice důležitá zejména při překládání textů z oblastí, které jsou problematické ať už složitostí vztahů, které zde fungují, komplikovaností témat, která se zde objevují, či náročným lexikem a syntaxí. Jednou z těchto oblastí je nepochybně i právo, které v dnešním moderním světě rovněž nabývá nových

¹ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6.

rozměrů. Jednou z nejproblematictějších oblastí v překladu právních textů je bezpochyby překlad bezekvivalentního lexika. Právě této problematice se bude věnovat tato diplomová práce, která nese název „Vybraná neekvivalentní terminologie Nového občanského zákoníku a strategie překladu do francouzštiny“.

Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se nejprve věnuje právnímu jazyku. Ten je zde stručně charakterizován a jsou popsány jeho základní rysy a jeho lexikum. Právní terminologie je zde rozdělena na právní termíny, slovní spojení a jazykové šablony. Dále se práce zaměřuje na překlad právního jazyka. Čtenář je v teoretické části též seznámen s pojmem ekvivalence, jejíž míru lze rozlišit na úplnou, částečnou a nulovou. Následně stručně přiblížím problematiku neekvivalentnosti či bezekvivalentnosti v překladu obecně a v právním překladu zvláště. Poslední kapitoly této části budou věnovány klasifikaci translatologických postupů.

Praktická část je založena na analýze vybrané neekvivalentní terminologie v Novém občanském zákoníku (dále jen „NOZ“) a na reflexi možných translatologických přístupů při jejím převodu do francouzského jazyka (dále jen „FJ“). Právě nulová ekvivalence neboli bezekvivalentnost je z překladatelského hlediska nejproblematictější, a proto se další část práce zaměřuje zejména na ni, respektive na její překlad. Využiji zde rešerše provedené v rámci spolupráce na přípravě vícejazyčné databáze právních termínů LegTerm, která mi umožní vyexcerpovat z NOZ lexikum vykazující při převodu do francouzského jazyka nulovou či minimální ekvivalenci. U vybraných položek je poté provedena kvalitativní a konceptuální analýza s cílem rešerše a reflexe jejich existujících překladů do francouzštiny. V úplném závěru vyhodnotím a klasifikuji použité překladatelské metody a strategie, které jsou při překladu tohoto typu lexika uplatňovány. Praktická část se bude opírat především o oficiální francouzský překlad NOZ dostupný na webovém portálu Ministerstva spravedlnosti České republiky. Celá práce bude následně shrnuta ve francouzském resumé.

Teoretická část

1. Právní jazyk²

Jazyk je prostředek, jenž dva národy, dvě osoby, dvě právní kultury od sebe odděluje, zvláště pokud jde o tak odlišné jazyky, jakými jsou čeština a francouzština. Dříve než překladatel začne překládat právní text, měl by si bezpochyby osvojit určité minimální základy práva obou právních řádů, aby byl jeho překlad ve srovnání s originálním textem co nejpřesnější.

Na úvod této kapitoly je vhodné uvést, že nezdá se lze setkat se záměnou dvojice pojmů „*právní jazyk*“ či „*právní styl*“ za „*právnícký jazyk*“ či „*právnícký styl*“. Jelikož jsou oba styly výrazně propojené a mohou se vzájemně ovlivňovat, není možné je úplně přesně oddělit. Wróblewski říká, že pojem „*právní jazyk*“ vychází ze slova „*právo*“, kdežto motivem „*právníckého jazyka*“ je slovo „*právník*“.³ Právní jazyk se pojí k právu jako k označované skutečnosti, zatímco k právníkům se váže jako k jeho hlavním uživatelům. Přece jenom mají oba styly stejnou funkci, a sice předávat obsah práva. Podle Tomáška je právnícký styl hyperonymem stylu právního. Je to jazyk právníků, a to jak v mluvené, tak v písemné podobě. Je využíván například k výkladu či hodnocení právních předpisů. Nalezneme jej tedy kupříkladu v ústních projevech, ale i v učebnicích věnujících se právu.⁴ Právní jazyk můžeme spolu s Deborah Caovou definovat jako „*jazyk práva, jazyk o právu a jazyk používaný v dalších právně-komunikačních situacích*“.⁵

Pojmem právní jazyk myslíme jazyk právní komunikace, jazyk tvořící velmi specifickou stylovou paradigmatickou ovlivněnou především svou funkčností textu.

² TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 24.

³ WRÓBLEWSKI, B. *Język prawny i prawniczy*. Kraków: Wydawnictwo Polskiej akademii umiётnosti, 1948.

⁴ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 25.

⁵ CAO, Deborah. *Translating Law*. Clevedon: Multilingual Matters, 2007. ISBN-13: 978-1-85359-954-5, s. 9.

Třeba Kořenský definuje právní jazyk takto: *Právní jazyk „...je svébytný jazyk, jsoucí jakousi projekcí logických pravidel operování s právními pojmy jakožto dlouhodobě a kontinuálně se vytvořivší nomenklaturou definovanou na východiscích římského práva ve smyslu kontinentální tradice a právní tradice ostrovní, anglosaské (...) třetí a velmi podstatnou složkou je příslušný národní jazyk – v našem případě čeština.“*⁶ Podle autora jde tedy o selektivní projekci dvou složek – logických pravidel operování s koncepty a právního názvosloví zaměřenou zejména na psanou podobu národního jazyka.

Gerloch vnímá právní jazyk jako druh obecného jazyka, který se uplatňuje v oboru práva. Jazyk pojímá jako na prostředek komunikace, na které se v té souvislosti kladou určité požadavky.⁷

Tomášek definuje právní jazyk následovně:

*„Právní jazyk je z funkčního hlediska prostředkem komunikace v rámci práva jako normativního systému. Ze systémového hlediska je součástí každého spisovného jazyka. Z obsahového hlediska je právní jazyk znakový systém, kde za jednotlivé znaky pokládáme jednotlivá slova (právní termíny), slovní spojení (ustálené obraty - jazykové šablony) nebo celé věty.“*⁸

Tomášek dále říká, že nejobvyklejším a nejdůležitějším prostředkem poznání práva a přenosu právní informace je jazyk. Vedle jazykového systému však existují i jiné znakové systémy, které rovněž mohou právní informace přenášet – jsou jimi například symboly, světelné signály nebo dopravní značky. Nás budou zajímat především znaky jazykové.

⁶ KOŘENSKÝ, Jan. *Jazyk právní komunikace*. In: DANĚŠ, František (ed). *Jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 84.

⁷ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN978-80-7380-233-2, s.99.

⁸ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 23.

1.1 Pojem právního jazyka

Právní jazyk jakožto jazyk právních textů představuje odborný subsystém a spadá pod spisovný jazyk, v němž jsou vyjádřeny prameny práva. Jako takový je situačně nezakotvený a nadčasový, a je u něho snaha o nejvyšší možnou míru explicitnosti.⁹ Charakteristickým rysem jeho slovní zásoby jsou právní termíny, ustálená slovní spojení a jazykové šablony, o nichž se podrobněji zmíním níže. Důležitou roli mají především termíny, které označují konkrétní právní skutečnosti a jejich význam je přesně definován.¹⁰ Tento význam se nazývá právní koncept (dále jen „koncept“). Překlad textů právního jazyka je ovšem oproti překladu textů z jiných oborů v určitém směru komplikovanější. V právu jsou koncepty v právních úpravách jednotlivých zemí obvykle odlišné, výjimkou jsou však právní předpisy Evropské unie, jelikož ty jsou vypracovány v úředních jazycích všech členských států, jednotlivé jazykové verze jsou tedy naprosto ekvivalentní.¹¹ Co do podobnosti konceptů se proto rozlišují tři stupně: dokonalá nebo úplná ekvivalence, částečná ekvivalence a nulová ekvivalence. Touto otázkou se budeme podrobněji zabývat v další kapitole. S koncepty se pojí i další obtíže týkající se překladu právního jazyka jako například změny v konceptech v průběhu let nebo situace, kdy jednomu termínu v jednom jazyce odpovídá více termínů v jiném jazyce a naopak. Překladatel by tedy neměl pouze mechanicky překládat z jednoho jazyka do druhého, ale rovněž by měl zkoumat ekvivalenci konceptů v obou právních systémech a zároveň respektovat realie daných států.¹² Právní jazyk se na rozdíl od jiných odborných jazyků vyznačuje poměrně vysokou mírou víceznačnosti, a tak nejen z tohoto důvodu by prvním krokem při mezijazykovém překladu měl být vnitrojazykový překlad, během něhož se

⁹ ČECHOVÁ, Marie a kol. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3, s. 178-179.

¹⁰ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 28.

¹¹ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO TLUMOČENÍ. *Tlumočení a překládání pro EU*. Brusel: Evropská komise, 2013.

¹² RADIMSKÝ, Jan. *Dans quelle mesure est-il possible de traduire un terme juridique ?* In: *Etudes romanes de Brno*, L25, Brno, 2004.

překladatel důkladně seznamuje s právě označovaným právním konceptem. Následně by měl přistoupit k mezijazykovému překladu, jehož první fází je seznámení se s podobnými koncepty v právních předpisech cizí země a určení míry jejich ekvivalence s výchozím konceptem. Jedná-li se v ideálním případě o dokonalou ekvivalenci, cizí termín lze použít bez dalších obtíží při překladu. Složitější situace však nastává v momentě, kdy se jedná o částečnou či nulovou ekvivalenci. Bude pak záležet na překladateli, zda v případě částečné ekvivalence či neekvivalence přistoupí k vytvoření nového termínu, nebo zda použije při překladu již existující termín, který však neoznačuje zcela exaktní a totožný koncept. Vzhledem k počtu faktorů, které ovlivňují překlad právního jazyka, lze konstatovat, že překladatel by měl nejen ovládat výchozí a cílový jazyk (dále jen „VJ a CJ“), ale měl by mít také povědomí o daných právních prostředích, sledovat vývoj právních předpisů a rovněž znát jazykový úzus užívaný v právních předpisech daného státu.¹³ Každý z právních jazyků všech členských států zemí Evropské unie je založen na osobitém sociálním a politickém pozadí, reflektující názory, zaměření či zvyklosti každého z národů. Toto pozadí je zřídka srovnatelné s pozadím v jiné zemi, i přestože původ právního a politického systému srovnávaných zemí pramení ze stejného zdroje.¹⁴

1.2 Právní jazyk a jeho znaky

Od běžného jazyka se právní jazyk odlišuje jistými specifickými charakteristikami, zejména pak v rovině lexikální a syntaktické. Nelze však pominout ani jeho morfologická nebo stylistická specifika. Tyto jazykové odlišnosti vyplývají především ze zvláštních funkcí právního jazyka, jelikož se jedná o jazyk vysoce účelový, v němž jsou adresátům komunikovány nikoliv neutrální informace. Kromě toho, že právní texty mají za cíl předat určité sdělení,

¹³ HODKOVÁ, K. (2020): *Romanismy v Novém občanském zákoníku a jejich francouzské ekvivalenty*. In: Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni/West Bohemian Review of Social Sciences & Humanities, 1 2 (1): 61–82. [Cit. 15. 7. 2022] Dostupné z: <https://actaff.zcu.cz/archives/2020/vol-12-1/hodkova-romanismy.html>

¹⁴ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 12.

obsahují také velmi často právní normy jako např. pravidla chování, kterými se jejich adresáti mají řídit.¹⁵ To platí především pro texty legislativního typu, ale také, ač pro omezený okruh subjektů i pro texty soudních rozhodnutí nebo smlouvy. Projevy normativnosti právního jazyka můžeme zaznamenat zejména v častém užívání rozkazovacího způsobu, s účelem vyjádřit příkazy, zákazy, práva a povinnosti a plnicích tedy funkci preskriptivní.¹⁶ Tyto formulace jsou v právních textech pochopitelně doprovázeny i z hlediska účelu neutrálními vyjádřeními, které naopak plní funkci deskriptivní.¹⁷ Dále pak nelze vynechat jeho odborné pojmosloví, které je jeho nedílnou součástí, a které je pro tuto diplomovou práci zásadní.

Kromě těchto základních charakteristik vyplývajících z funkcí právního jazyka jsou na něj kladeny ještě další požadavky. Michal Tomášek považuje za zásadní právě tyto¹⁸:

- významová přesnost,
- jednoznačnost,
- stručnost,
- srozumitelnost,
- ustálenost,
- ústrojnost,
- úkonnost,
- neexpresivnost.

Autor však doplňuje, že poslední požadavek, neexpresivnost, se v některých právních projevech nedodržuje, a sice v případech právní rétoriky, preambulích

¹⁵ PETRŮ, Ivo. *Metody jazykového výkladu evropského práva*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-49-1, s. 19.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ PETRŮ, Ivo. *Metody jazykového výkladu evropského práva*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-49-1, s. 20.

¹⁸ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 28.

ústav a zákonů, jelikož se zde vyskytuje významné množství expresivních prvků.¹⁹

1.3 Právní jazyk a jeho slovní zásoba²⁰

Hlavní zvláštností každého odborného jazyka je jeho zvláštní terminologie. Knapp uvádí, že těžištěm odlišnosti právního jazyka od obecného základu přirozeného jazyka skutečně spočívá v jeho slovníku.²¹ Slovní zásoba je zřejmě nejvýraznějším rysem právního jazyka. Lexikum právního jazyka obsahuje jen část obecného základu přirozeného jazyka, nezahrnuje tedy například citoslovce. Dále právní jazyk obsahuje slovní základ společný obecnému základu, přičemž význam slov zůstává nezměněn, či nabývá jiného významu, než má v obecném základu. V neposlední řadě obsahuje právní jazyk též lexikum, která obecný základ nezná. I přesto, že jsou jednotlivé právní jazyky odlišné (např. český a francouzský právní jazyk), existují společné vlastnosti, které je spojují. Gérard Cornu právní slovní zásobu definuje jako „*soubor slov, která mají alespoň jeden právní význam*“.²² Autor doplňuje, že ve francouzštině je takovýchto právních termínů kolem 10 000. Právní terminologie se vyznačuje přesně stanoveným významem slov používaných pro potřeby daného oboru.

Cornu dále rozděluje slovní zásobu francouzského právního jazyka na dvě základní skupiny²³:

- **termíny, které mají pouze právní význam** (*termes d'appartenance exclusive*) – autor jako příklad uvádí *aliéner, créancier, nue-propriété, synallagmatique*.

¹⁹ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 28.

²⁰ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 47-48.

²¹ KNAPP, Viktor. *Právo a informace*. Praha: Academia, 1988.

²² CORNU, Gérard. *Linguistique juridique*. Paris: Éditions Montchrestien, 1990. ISBN 978-2-70760-333-3.

²³ CORNU, Gérard. *Linguistique juridique*. Paris: Éditions Montchrestien, 1990. ISBN 978-2-70760-333-3.

Do této skupiny se řadí jak monosémantická slova, tak polysémantická. Cornu tento typ polysémie označuje jako interní polysémii (*polysémie interne*). S takovými slovy se však dle autora setkáme jen zřídka, Cornu uvádí, že slov s čistě právním významem je ve francouzštině pouze několik stovek.

Druhou skupinou slovní zásoby francouzského právního jazyka dle Cornu jsou:

- **termíny mající jak obecný, tak právní význam** (*termes d'appartenance double*).

Autor tuto skupinu slov dále rozděluje podle toho, zda je právní význam hlavní (*principal*) nebo vedlejší (*dérivé*). Do první skupiny zařadil např. slova jako *justice, prêtre, tutelle*, do této skupiny např. *doute, présumer, incapacité*. Tento typ polysémie Cornu označuje jako *polysémie externe*, externí polysémie. V tomto případě dochází k tomu, že slova, která známe z běžného jazyka, se v právním jazyce používají v odlišném, přesně definovaném významu. Jako český příklad můžeme uvést slovesa postoupit a odstoupit. Tato slovesa nemají význam pohybu, nýbrž se jedná a způsoby změny či zániku závazkového právního vztahu.

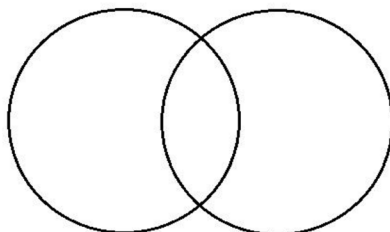
Podobně jako Cornu definuje lexikum právního jazyka i Tomášek:

„Slovní zásoba právního jazyka používá všech druhů slov jako obecný základ snad s výjimkou citoslovcí. Frekvence jednotlivých druhů slov se však asi od jejich frekvence v obecném základu odlišuje.“²⁴

Obecně můžeme konstatovat, že každý text náleží do určité množiny textů. Lexikum právního jazyka Tomášek vymezuje za použití tzv. Eulerových kruhů. Eulerovy kruhy značí průnik dvou kruhů, představující slovní zásobu v právní sféře. Slovní zásoba právních textů se může skládat z právních termínů (slov s vyloženě právním kontextem) a ze slov, které právními termíny nejsou a mohou se vyskytovat i v jiných typech textů. Je třeba brát na vědomí, že mezi těmito množinami mohou být nejasné hranice.

²⁴ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 47.

Obrázek 1: Eulerovy kruhy

Zdroj: TOMÁŠEK, Michal. Překlad v právní praxi.²⁵

V levém kruhu (A) se nachází prvky, které se používají pouze v obecné slovní zásobě a které jsou neznámé právnímu jazyku (např. „*krása*“, „*radost*“).

Pravý kruh (C) naopak obsahuje prvky mající čistě právní význam, jež nejsou používané v obecném základu (např. „*povinný díl*“, „*neopomenutelný dědic*“).

V průniku kruhů neboli množin (B) pak nacházíme výrazy, jež mají jak obecný, tak právní význam, někdy i v různém smyslu.

Podmnožina (B) tudíž představuje průnik množin (A + B) a (B + C) a samotnou ji Tomášek dělí na dvě další podmnožiny:

- Podmnožina (B1), která obsahuje slova obecná společnému základu a právnímu jazyku, a která mají zároveň, alespoň částečně, právní význam (např. „*soud*“, „*smlouva*“, „*trest*“);
- Podmnožina (B2) naopak představuje skupinu „neutrálních“ prvků, jež jsou sice používány v právních textech, avšak nemají žádný specifický právní význam (např. „*den*“, „*žena*“, „*voda*“).

Na základě těchto množin definovaných Eulerovými kruhy je vhodné upřesnit, že pro překlad právního jazyka nás budou nejvíce zajímat množiny C, B a B1.

²⁵ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 48.

Slovní zásobu právního jazyka netvoří pouze jednotlivá slova, ale také víceslovné, či složené výrazy, které jsou v právním jazyce vnímány jako lexikální jednotky.

Tomášek dále vymezuje tři hlavní složky lexika právního jazyka, a sice:

- **právní termíny** (např. „*zákon*“, „*právo*“, „*věcné břemeno*“, „*trestný čin*“);
- **slovní spojení** (např. „*přijmout zákon*“, „*vynést rozsudek*“, „*vydržet věcné břemeno*“);
- **jazykové šablony** (např. „*zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení*“).

1.3.1 Právní termíny

Podobně jako v každém odborném jazyce, základ právního odborného jazyka tvoří jeho terminologie. Právní termíny jsou významným charakteristickým rysem odborného vyjadřování, zejména kvůli jejich přesnosti. Pojmenovávají právní skutečnosti, přičemž jejich význam je možné přesně definovat. Mají různé stupně odbornosti, ale především by měly být přesné, jednoznačné a ustálené. Může se jednat o jednoslovné termíny (např. zákon), ale i o víceslovné kolokace slov (např. ústavní zákon). Viktor Knapp uvádí, že termín lze definovat jako slovo jistých vlastností, tedy slovo jednoznačné, bez jakéhokoliv emocionálního zabarvení, jež pojmenovává určitý odborný pojem.²⁶ Někteří odborníci za termíny považují i polovětné konstrukce, věty a verbonominální konstrukce, neboli ustálené vazby významového slovesa s určitým podstatným jménem (např. vynést rozsudek).

1.3.2 Slovní spojení

Další skupinou tvořící právní terminologii jsou slovní spojení. Těmi se rozumí víceslovné výrazy neterminologické povahy, kterými se nepojmenovává právní skutečnost, ale pomocí slovních spojení se tato právní skutečnost jen popisuje. Jedná se většinou o pevnou vazbu slovesa k určitému podstatnému jménu (např. podat žalobu), kterou není možné nijak měnit. Stejně jako pro termíny, i pro slovní spojení, platí požadavky kladené na právní jazyk. Slovní spojení jsou stejně

²⁶ KNAPP, Viktor. *Právní pojmy a právní terminologie*. In: Státní správa: Bulletin Ústavu Státní správy 4, s. 5-67. 1978, str. 39.

tak stálená jako právní termíny. V tomto případě je důležité rozlišit víceslovné právní termíny od slovních spojení. U slovního spojení (např. podat žalobu) sloveso neupřesňuje význam podstatného jména, pouze jej začleňuje do větné konstrukce na základě úzu v dané oblasti. U právního termínu (např. pracovní smlouva) přídavné jméno konkretizuje význam podstatného jména.

1.3.3 Jazykové šablony

Poslední skupinou slovní zásoby právního jazyka jsou jazykové šablony. Dle Tomáškovy definice se jedná o „víceslovné, často polovětné až větné konstrukce, které se vyskytují jako obvyklá náležitost právních projevů. Na prvním místě u nich není jejich sdělná hodnota, ale dokreslení právních projevů co do jejich stylu“²⁷ Jako příklad autor uvádí formule typu „tento zákon vstupuje v účinnost dnem vyhlášení“ nebo „tento rozsudek je konečný a není proti němu odvolání“. Teorii jazykových šablon aplikovatelnou na právní jazyk přináší Oldřich Man. Ten jazykové šablony definuje takto: „Jazyková šablona je ustálený, standardní právní obrat (spojení slov, ale i celá věta), daný v právní oblasti konvencí, který vstupuje do právního projevu jako ústrojný a konstrukčně hotový.“²⁸ Autor je rovněž klasifikuje dvěma směry, a sice ze **strukturálního hlediska** a **funkčního hlediska**. Z hlediska struktury je Man dělí do tří kategorií:²⁹

1. **Lexikální šablony**, které jsou součástí věty a tvoří tak přirozené výpovědi (např. „...pod trestem peněžité pokuty“).
2. **Větné šablony**, což jsou standardní útvary, které mají podobu celé, nebo nedokončené věty, se stálou lexikální náplní. Sloveso může být jak v trpném rodě (např. *Odnětím svobody bude potrestán...*), tak v aktivu (např. „*Ustanovení tohoto zákona platí pro...*“).

²⁷ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 52.

²⁸ MAN, Oldřich. *Jazykové šablony v odborném stylu*. In: Acta Universitatis Carolinae, Philologica 4 – 5, Slavica Pragensia XI. Praha, s. 103 – 111. 1969. s. 106.

²⁹ MAN, Oldřich. *Jazykové šablony v odborném stylu*. In: Acta Universitatis Carolinae, Philologica 4 – 5, Slavica Pragensia XI. Praha, s. 103 – 111. 1969. s. 106.

3. **Konstrukční šablony**, jež jsou specifické větné útvary vytvářející rámcovou konstrukci, ve které je jádro šablony na rozdíl od ostatních prvků neměnné (např. „*Podle článku ... zákoníku*“).

Z hlediska funkce je autor dále dělí následovně:

Dle obsahu:

1. **Výčtové** (např. „*Do obchodního rejstříku se zapíše: ...*“)
2. **Definiční** (např. „*Pro účely tohoto zákona se ... označuje jako...*“)
3. **Prostě oznamovací** (např. „*Navrhovatel zápisu do obchodního rejstříku doloží...*“)

Dle pozice:

1. **Uvozovací** (např. „*Parlament České republiky se usnesl na tomto zákoně...*“)
2. **Závěrečné** (např. „*... .., čímž byla rozprava skončena*“)
3. **Vnitřní** (např. „*... v souladu s ustanovením ...*“)

Jazykové šablony jsou v právním subsystému funkční a jsou jeho neterminologickou, neoddělitelnou součástí. Dopomáhají l úspěšnosti a intelektuálnosti právních projevů.³⁰

2. Překlad právního jazyka

Jak tvrdí Jiří Levý: „*Cílem překladatelské práce je zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoli vytvořit dílo nové, které nemělo předchůdce.*“³¹

Překladatel konkrétního právního textu musí mít alespoň základní povědomí o tom, o jakém právním odvětví tento text pojednává, jelikož se termíny jednoho právního odvětví neshodují s termíny jiného právního odvětví. Právní řády odlišných států mohou být příbuzné, nikoliv totožné. Čím vzdálenější si pak právní řády jsou, tím náročnější jsou jejich překlady.

³⁰ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 54.

³¹ LEVÝ, Jiří a HAUSENBLAS Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X, s. 85.

Právní překlad představuje jedno z nejviditelnějších a stále intenzivněji studovaných odvětví odborného překladu, zároveň má ale ve snaze propojovat oborově specifický pohled teorie právního překladu s poznatky obecné translologie. Právní překlad musí být jasný a musí přesně definovat právně závazná práva a povinnosti, která z textu vyplývají. Je nutná přesná shoda původního textu s přeloženým textem. V této kapitole si nejprve stručně představíme teoretiky právního překladu, poté nastíníme klasifikaci typů právního překladu do jednotlivých skupin se zřetelem na účel cílového textu. V poslední části této kapitoly popíšeme základní komunikační schéma právního překladu a jednotlivé fáze procesu právního překladu.

K překladům textů právní povahy, ať už se jedná o soudní překladatelství, překlad právních dokumentů či odborných publikací, dochází dennodenně a významové nuance mezi právními koncepty a termíny v různých právních řádech mohou mít kritické dopady.³² Jak již jsme v zmínili v úvodu, specifickou situací s ohledem na ekvivalenci konceptů představuje překlad právních textů Evropské unie, neboť je v tomto případě vyžadováno, aby všechny jazykové verze byly ekvivalentní. Překladatelé se přitom zaměřují nejen na sémantickou analýzu právních konceptů a jejich komparaci, ale také na tvorbu neologismů, s čímž souvisí znalost úzu CJ i cílového právního jazyka (dále jen „CPJ“).³³ Při překladu právních textů, konkrétně tedy právní terminologie, si nevystačíme s pouhou záměnou slov, která mají zdánlivě stejný význam. Takový postup překladu je vhodný např. při technickém překladu, kdy dochází např. k překladu návodů, manuálů, technických textů či výrobní korespondence, kdy daná forma odkazuje v každém jazyce ke stejné součástce. V právním překladu je nutné se zamyslet nad každými významovými nuancemi každého použitého slova.

³² *Právní a soudní překlad. Jaký je mezi nimi rozdíl?* [online]2011 [cit. 20.07.2022]. Dostupné z: <https://didacticus.cz/o-nas/blog/pravni-a-soudni-prek-lad-rozdil>

³³ HODKOVÁ, Kateřina. *Romanismy v Novém občanském zákoníku a jejich francouzské ekvivalenty*. In: Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni/West Bohemian Review of Social Sciences & Humanities, 1 2 (1): 61–82. [online]. 2020 [Cit. 15. 7. 2022] Dostupné z: <https://actaff.zcu.cz/archives/2020/vol-12-1/hodkova-romanismy.html>

2.1 Teorie právního překladu

V pracích o teorii překladu se často dozvídáme, že vůbec prvními dochovanými důkazy o překladatelské činnosti, které se našly, jsou texty právní povahy.³⁴ Přestože se právní texty překládají již stovky let, teorie právního překladu existuje pouze několik desetiletí.³⁵

Teorie překladu jako věda se začala utvářet až během 20. století.³⁶ Jednou z prvních ucelených teorií právního překladu byla lingvistická teorie Kanad'anů Vinayho a Darbelneta, jež popisují ve své práci *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Ve svém díle vymezují základní strategie a metody využívané překladateli během procesu překladu. Podle nich překladatel využívá dvě základní metody, a to překlad doslovný (*la traduction directe ou littérale*) a volný (*la traduction oblique*). Na základě tohoto dělení následně navrhuji sedm hlavních překladatelských postupů³⁷:

- Výpůjčka
- Kalkování
- Doslovný překlad
- Transpozice
- Modulace
- Ekvivalence
- Adaptace pro strategii volného překladu

Chromá tvrdí, že postupy, jež Kanad'ané popisují, jsou základními postupy, které se používají nezávisle na druhu překládáného textu.³⁸ Další zásadní publikace

³⁴ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1.

³⁵ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 22.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ VINAY, J.P. – DARBELNET, J. *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Montréal: Beauchemin, 1958. ISBN 978-2-278-00894-0, s. 46-54.

³⁸ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 23.

kteřá zabývající se problematice právního překladu je monografie *New approach to legal translation* od profesorky Susan Šarčevicové, jež byla poprvé vydána v roce 1997. Šarčevicová se v ní zabývá historií právního překladu a jeho postupným vývojem, vymezuje hlavní funkce právních textů, a dále řeší např. typologii právních textů a překladů. Soustřeďuje se rovněž na pojem ekvivalence v právním překladu a strategie k jejímu dosažení především na lexikální úrovni, přičemž představuje translatologické postupy a metody. Na Šarčevicovou navázali také další teoretikové, ku příkladu kanadský lingvista a právník Jean-Claude G mar, Deborah Caov či Claude Bocquet, z českých teoretiků to byli například Michal Tomášek nebo Marta Chrom.

Každ z teoretiků vřak předmět právního překladu vnímá odliřn.

Caov třeba takto: „*právní překlad je překlad právních textů z výchozího do cílového jazyka*“. Bocquet naopak říká, že právní překlad není překladem textů, kteřé hovoří o právu, ale je to překlad těch textů, kteřé spadj do jednotlivých kategorií právních textů.³⁹ Zajmav pohled na právní překlad přnř Emmanuel Didier⁴⁰, kteří jej rozliřuje na tzv. *traduction juridique* (právní překlad) a tzv. *transposition juridique* (právní transpozici). Jejich rozdíl vysvětluje Didier tak, že zatímco právní překlad je převodem právního sdlen z jednoho jazyka do druhého v rámci jednoho právního systému, právní transpozice je převodem právního sdlen z jednoho jazyka do druhého, zároveň také z jednoho právního systému do druhého. Za právní překlad v uřřm slova smyslu tedy Didier považuje překlad právních textů pouze v rámci jednoho právního systému. Vyhodnocuje tento rozdíl tak, že právní překlad je v kompetenci překladatele, kdeřto právní transpozice v kompetenci právníka.

Dle Bocqueta dlme současn teorie právního překladu na dva základní proudy, kteří se liř právě podle předmětu právního překladu. První je koncepce právního překladu podle Didiera, kteř tedy tvrdí, že o právním překladu můžeme uvažovat pouze v rámci jednoho právního systému, kde se překldj stejn instituty. Druh

³⁹ BOCQUET, Claude. *La traduction juridique: Fondement et méthode*. Bruxelles: De Boeck, 2008. ISBN 978-2-8041-5928-3.

⁴⁰ Tamtéž.

konceptce, kam Bocquet zařazuje sebe, ale např. i Gémara nebo Šarčevićovou, spočívá v tom, že právní překlad začíná až v momentě, kde je rozdíl v právních institutech a kde je nutné se odchýlit od označujícího pro vytvoření funkčního CT.⁴¹

Dle Deborah Caové je právní překlad specifickou oblastí překladatelské činnosti. Jedná se o obor, který se dotýká jak lingvistiky, tak teorie překladu a teorie práva. Teoretikové právního překladu si ve svých pracích dávají za cíl zjistit, co činí právní překlad specifickým a co jej odlišuje od jiných druhů odborného překladu. Na rozdíl od jiných věd jsou právo a právní jazyk národními fenomény a jsou spjaty s určitou kulturou a reflektují její společenský a historický vývoj.⁴²

De Groot rozlišuje čtyři stupně náročnosti právního překladu podle vztahu mezi jazyky a právními systémy:⁴³

1. První stupeň nastane tehdy, kdy mají právní systémy a jazyky mezi sebou úzký vztah, de Groot jako příklad uvádí Španělsko a Francii, jelikož se obě dvě země shodně řadí do kontinentálního práva. V takovémto případě je právní překlad poměrně snadný, nicméně de Groot připouští, že i v takovém případě mohou nastat překážky.
2. Druhý stupeň nastává v případě, kdy si jsou dva právní systémy blízké, ale jazyky nikoliv. Zde autor uvádí příklad Nizozemska a Francie. V tomto případě sice shodně platí kontinentální právo, nicméně jazyky jsou spíše vzdálené. I v tomto případě není dle de Groota právní překlad vyloženě náročný.
3. Třetím stupněm je případ, kdy jsou právní systémy odlišné, ale jazyky jsou si blízké.

⁴¹ BOCQUET, Claude. *La traduction juridique: Fondement et méthode*. Bruxelles: De Boeck, 2008. ISBN 978-2-8041-5928-3.

⁴² CAO, Deborah. *Translating Law*. Multilingual Matters, 2007. ISBN-13: 978-1-85359-954-5.

⁴³ de GROOT, G. *Problems of legal translation from the point of view of a comparative lawyer*. In: Translation, our future: Proceedings: XIth World Congress of FIT. Maastricht: Euroterm, 1988. s. 407–421. ISBN 90-72614-01-1.

4. Posledním stupněm je případ, kdy právní systémy i jazyky jsou odlišné. Tento typ překladu hodnotí de Groot jako velmi náročný.

2.2 Typy právního překladu

Právní jazyk lze taktéž zkoumat z pohledu jeho účelu. Deborah Caová klasifikuje právní překlad s důrazem na účel cílového textu do tří hlavních skupin: překlad normativní, informativní a překlad pro soudní a jiné účely.⁴⁴

2.2.1 Překlad pro normativní účely

Překlad pro normativní účely je překlad takových právních textů, u kterého jsou originál i překlad chápány jako stejně autentické, tzn. mající stejnou právní sílu. Normativitou se rozumí např. příkazování a zakazování určitých způsobů chování a jednání či regulace společenských vztahů. Právní jazyk je v důsledku této normativity preskriptivní (předepisující), direktivní (nařizující), imperativní (rozkazující) a prohibitivní (zakazující). Jedná se především o překlady právních textů v zemích, kde je např. více úředních jazyků. Tyto texty mohou vznikat dvěma způsoby. Buď jsou nejdříve napsány v jednom jazyce a poté přeloženy do jazyka jiného, nebo jsou jejich návrhy či předběžné verze napsány zároveň ve všech jazycích. U normativního překladu se nemusí nutně jednat jen o překlady zákonů, ale také například o překlady smluv a jiných typů textů. U tohoto typu překladu má VT i CT stejnou komunikativní funkci.

2.2.2 Překlad pro informativní účely

Překlad pro informativní účely má především deskriptivní funkci a jeho cílem je poskytnout informaci cílovému adresátovi. Do této skupiny řadíme překlady jakéhokoliv typu právních dokumentů z jednoho jazyka do druhého, jež ale nemají stejnou právní sílu, může se jednat např. o doktrinální texty, soudní rozhodnutí, nebo také oficiální překlad NOZ do čtyř cizích jazyků, který vznikl v

⁴⁴ CAO, Deborah. *Translating Law*. Multilingual Matters, 2007. ISBN-13: 978-1-85359-954-5, s. 13-20.

letech 2012–2014 a o kterém se zmíním později. U překladu pro informativní účely má VT i CT odlišnou komunikativní funkci.

2.2.3 Překlad pro obecné právní a soudní účely

Překlady pro obecné a soudní účely jsou překlady především pro informační účely a jsou primárně deskriptivní. Do této skupiny Deborah Caová⁴⁵ řadí překlady dokumentů používaných během soudních řízení, ale rovněž i překlady smluv, dohod, obchodní či osobní korespondence, oficiálních listin a dalších dokumentů, jež využívají jak právní laici, tak odborníci. Tento typ překladu se od předchozí kategorie textů odlišuje především tím, že se jedná o běžné texty, které jsou často psány nikoliv odborníky, ale právě laiky. Hlavní důvod, proč Caová zařazuje tyto texty do klasifikace je ten, že podle ní tyto texty tvoří většinu těch, se kterými běžně překladatelé pracují.⁴⁶

⁴⁵ CAO, Deborah. *Translating Law*. Multilingual Matters, 2007. ISBN-13: 978-1-85359-954-5, s. 14.

⁴⁶ Tamtéž.

2.3 Právní překlad jako komunikace⁴⁷

I přes teoretické překážky je překládání efektivní nástroj komunikace. Umožňuje občanům našeho stále propojenějšího světa spolu komunikovat a ovlivňovat společnou budoucnost, aniž by se museli vzdát svého jazyka – nedílné součásti své identity.⁴⁸

Ani v rámci jednoho jediného není jazyka právní komunikace jednoduchá a tím spíše to platí pro mezijazykovou komunikaci, kterou zajišťuje právě překlad. Právní jazyk nevystupuje jako prostředek komunikace v pravém slova smyslu, ale prostřednictvím právních projevů, coby konkrétní realizace právního jazyka.⁴⁹

Šarčevićová chápe právní překlad nikoliv jako jazykovou transpozici, ale jako komunikační jednání v rámci práva⁵⁰. Základním modelem právní komunikace je model lineární.⁵¹ Účastníci komunikace, odesílatel a příjemce, se nachází v rámci jednoho právního systému a v prostředí s jedním jazykem, komunikují tedy v rámci jednoho kontextu a jedním (společným) kódem.

Obrázek 2: Lineární model právní komunikace

Zdroj: CHROMÁ, Marta. Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník

⁴⁷ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 22-27.

⁴⁸ GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO TLUMOČENÍ. *Tlumočení a překládání pro EU*. Brusel: Evropská komise, 2013, s. 3.

⁴⁹ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 24-25.

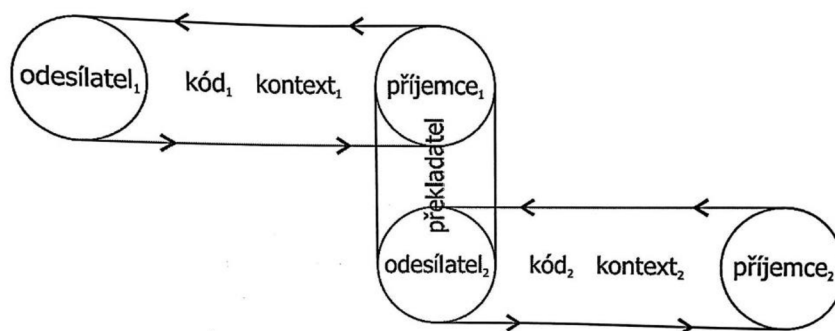
⁵⁰ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1.

⁵¹ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 25.

Při právním překladu se jednočlankový model komunikace mění na model dvoučlankový. Chromá při právním překladu rozlišuje dvě situace:⁵²

1. První situace nastává v momentě, kdy VT, který vznikl v rámci původní lineární komunikace, je přeložen do cizího jazyka, a to především z informačních důvodů. Cílem překladu je, aby se s textem seznámil i adresát, který původně autorem textu předpokládán nebyl. Je to příklad dokumentárních neboli informativních překladů (např. překlad NOZ do FJ). Chromá dále uvádí, že v tomto případě se spíše mluví o signifikaci, než o komunikaci, jelikož autor původního textu nepředpokládal, že text bude přeložen do cizího jazyka a tedy do jiného právního prostředí a příjemci jiné kultury.

Obrázek 3: Komunikační model rozdělený překladem do jiného jazyka na dva články bez jakékoliv vazby mezi odesílatelem 1 a příjemcem 2

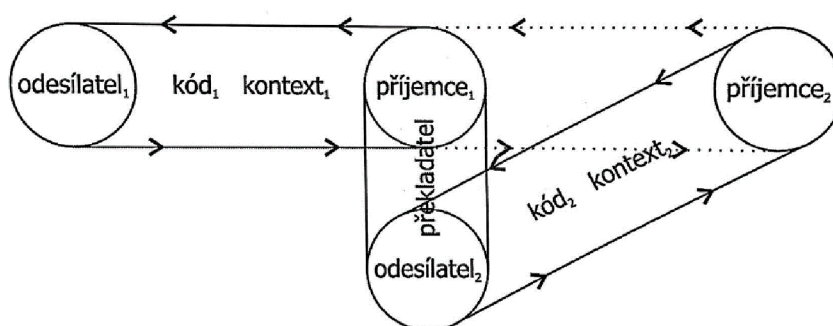
Zdroj: CHROMÁ, Marta. Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník

2. Druhá situace nastává v tehdy, kdy překlad VT byl od začátku předpokládán, tudíž stále může existovat zpětná vazba mezi odesílatelem VT a příjemcem překladu. To mohou být např. překlady právních předpisů, jež mají stejnou právní sílu. Chromá uvádí příklad na překladech v rámci Evropské unie, kde jsou všechny jazykové verze sice ekvivalentní,

⁵² CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, 26.

ale nejčastěji jsou vytvářeny v jednom z nejpoužívanějších jazyků, a sice angličtina, francouzština, němčina, a poté jsou překládány do všech ostatních.⁵³

Obrázek 4: Komunikační model rozdělený překladem na dva články s předjimanou komunikační vazbou mezi odesílatelem 1 a příjemcem 2

Zdroj: CHROMÁ, Marta. Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník

2.4 Právní překlad jako proces⁵⁴

Kvalitní právní překlad vyžaduje perfektní znalost reálií.⁵⁵ Chromá ve svém díle uvádí⁵⁶, že překlad právního textu do jiného jazyka je dynamický proces, stejně jako jím je samotné vytváření výchozího právního textu (dále jen „VPT“). VPT vzniká součinností a průnikem mnoha faktorů.

⁵³ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 28-31.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ RES, Jakub. *Obchodní společnosti podle českého práva a práva anglicky mluvících zemí*. [online]. 2021 [cit. 20. 7. 2022]. Dostupné z: <https://jakubres.cz/cs/obchodni-spolecnosti-podle-ceskeho-prava-a-prava-anglicky-mluvicich-zemi/>

⁵⁶ CHROMÁ, Marta. *Překlad jako interpretace*. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2010, 2010(1), 161–173. ISSN 0323-0619.

První fází při překladu právního textu je interpretace VT. Cílem této fáze je především porozumění textu. Dle Marty Chromé⁵⁷ je při právním překladu tato fáze naprosto zásadní, jelikož převod informace z VJ do CJ a cílového právního systému může být přesný jen tehdy, pokud je právní informace obsažená ve VT správně interpretována.

Interpretace může mít několik podob. Jinak bude VT interpretovat právník, jinak naopak překladatel⁵⁸. Interpretace je z právního hlediska proces, při kterém právní norma získá určitý význam, a to především pro účel aplikace práva. Interpretace z pohledu překladatele spočívá naopak v přisuzování významu právní normě, nikoliv však pro účely aplikace práva, nýbrž pro účely mezijazykového překladu. Při vnitrojazykovém překladu překladatel překládá z právního jazyka do právního metajazyka.⁵⁹

Chromá⁶⁰ nám pomocí svého schématu (obrázek č. 5) představuje hlavní právnělingvistické faktory, jež je nutné při interpretaci VPT zohlednit a analyzovat. Tyto faktory ovlivňují formu, obsah a smysl původního textu.

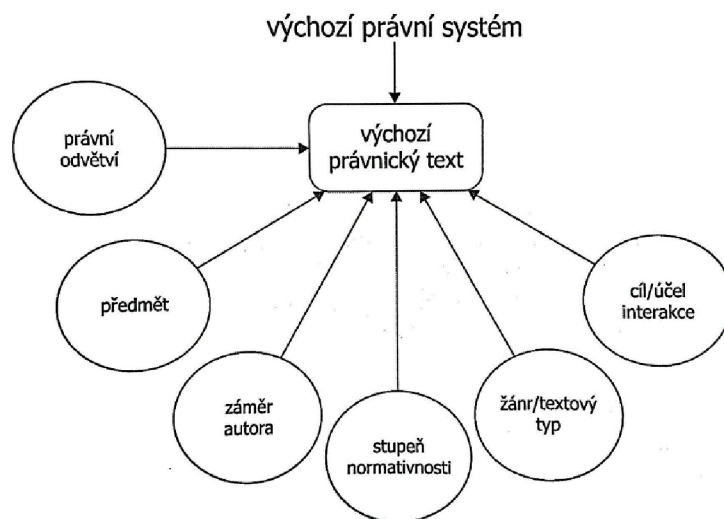
⁵⁷ CHROMÁ, Marta. Semantic and Legal interpretation: Clash or Accord. In: Legal language in action: translation, terminology, drafting and procedural issues. Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2009. s. 27–42. ISBN 978-953-167-226-9.

⁵⁸ CHROMÁ, Marta. Překlad jako interpretace. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2010, 161–173. ISSN 0323-0619.

⁵⁹ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7.

⁶⁰ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 29.

Obrázek 5: Faktory ovlivňující obsah výchozího právního textu

Zdroj: CHROMÁ, Marta. Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník

Faktory ovlivňující VPT jsou zejména právní odvětví (např. občanské či trestní právo), předmět (např. fyzické osoby), záměr autora (např. regulace soukromoprávních vztahů), stupeň normativnosti (např. zákon, rozsudek, či smlouva), žánr (smlouva, rozhodnutí soudu, závěť) a účel interakce.

Posledním faktorem, který není z obrázku č. 5 zcela patrný, je cíl nebo účel interakce mezi odesílatelem-autorem VT a jeho příjemcem-adresátem. Pokud se jedná o případ, kdy oslovujeme anonymního adresáta (např. zákon, jenž je určen všem v dané jurisdikci), jsou použité jazykové prostředky odlišné než např. v případě výzvy soudního exekutora určené konkrétní osobě. Jazykové prostředky se tedy odlišují v závislosti na situaci, zdali je záměrem textu pouze popis nějaké právní situace (např. notářský zápis) nebo zda text právní situaci přímo tvoří (např. rozsudek o rozvodu).⁶¹

V této souvislosti nesmíme opomenout, že zásadním faktorem je rovněž subjektivní dispozice autora VT převést text tak, aby byl z lingvistického i

⁶¹ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 30.

právního úhlu pohledu bez terminologických nepřesností a gramatických chyb. Též by se autor měl vyhnout dlouhým a složitým souvětím, aby byl CT co nejjednoznačnější. V případě, že by tato dispozice u autora VT chyběla nebo nebyla dostatečná, CT pak nebude zcela splňovat požadavky na kvalitní právní překlad.⁶²

3. Ekvivalence

Po úvodu do problematiky právního jazyka a jeho překladu v teoretické části práce je třeba se blíže seznámit s termínem, se kterým se bezpochyby setká každý překladatel, a tím je „ekvivalence“.

Je všeobecně známo, že VT a CT nikdy nebudou zcela identické. Měly by být však ekvivalentní. Ať už se překladatel přiklání k doslovnému nebo k adaptačnímu způsobu překládání, rozhodně by mu neměl unikát požadavek zachování významu. Na otázku, co je to překladový ekvivalent odpovídá Bohuslav Ilek takto: *„Ekvivalence je dnes v teorii překladu samozřejmý pojem. (...) Rychlé zdomácnění pojmu ekvivalent v prudce a nerovnoměrně se rozvíjející vědě o překladu způsobilo, že význam tohoto termínu zabíral stále širší okruhy, od pojetí, mající stejnou platnost‘ (funkční ekvivalent) až k pojetí, mající totožný význam‘ (významová identita).“⁶³*

Existuje několik druhů ekvivalence, které ve svém díle popisuje Dagmar Knittlová⁶⁴. Ta rozlišuje ekvivalenci **gramatickou**, **textovou** a **pragmatickou**. Gramatická ekvivalence se, jak již název napovídá, týká gramatiky, čili

⁶²CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 31.

⁶³ *Z teorie překladu. Problém ekvivalence v překladu*. In: Spisy FF MU, č. 436-2015-1_7. [online]. [cit. 13.07.2022] Dostupné

z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134785/SpisyFF_436-2015-1_7.pdf?sequence=1, s.53

⁶⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2000. s. 92-104.

gramatického rodu, osoby, času, vidu či slovesného rodu, atp. Textová ekvivalence se věnuje náležité organizaci textu, jeho struktúře, kohezi a koherenci. Ekvivalence pragmatická popisuje nutnost „*ukotvení ve specifickém situačním a zkušenostním kontextu daného jazykového společenství*.“⁶⁵ Zohledňuje tedy kontextualizovaný význam s jeho implikacemi i předpoklady, přičemž jeho nerespektování může vést k chybné interpretaci textu ze strany příjemce čili čtenáře. Tyto typy ekvivalence by měl překladatel dobře znát, a zároveň by je měl být schopen i rozlišovat.

Pouhá ekvivalence při překladu, zejména pak v právním překladu, nestačí. Proto se také můžeme setkat s pojmem zvaným „**funkční ekvivalence**“.

Ekvivalenci v právním překladu se zabývá především Šarčevićová, která definuje funkční ekvivalent takto: „*je to termín, který označuje pojem či institut v cílovém právním systému a který má stejnou funkci jako určitý pojem ve výchozím právním systému*“⁶⁶

Pojetí funkční ekvivalence můžou být různá. Literární historik a teoretik Anton Popovič ji definuje jako „*funkční rovnocennost prvků originálu i překladu s cílem dosáhnout výrazové shody s invariantem shodného významu*“⁶⁷. Trochu jiný pohled nabízí Katharina Reissová a Hans J. Vermeer z německé translátologické školy. Ti překladovou ekvivalenci chápou s ohledem na funkci a komunikativní účinek, jinak řečeno, zda text v CJ plní shodnou komunikační funkci jako Ve VJ.⁶⁸

Dle Knittlové dnes považujeme funkční ekvivalenci za hlavní princip právního překladu. „*Znamená to, že nezáleží na tom, použijeme-li stejných či jiných jazykových prostředků, ale na tom, aby plnily stejnou funkci a to pokud možno po*

⁶⁵ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2000. s. 92-104.

⁶⁶ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1.

⁶⁷ POPOVIČ, A. et al. *Originál/překlad: interpretačná terminológia*. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1983. s. 189.

⁶⁸ REISS, K., VERMEER, HANS J. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie (Linguistische Arbeiten)*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1984.

všech stránkách, tedy nejen významové věcné (denotační, referenční) ale i konotační (expresivní, asociační) a pragmatické.“⁶⁹

Dle Šarčevicové⁷⁰ by měl každý překladatel, než rozhodne pro užití funkčních ekvivalentů, porovnat koncepty ve VJ a CJ, aby tak mohl určit míru jejich ekvivalence. Ty autorka dělí na charakteristiky základní (*essential characteristics*) a charakteristiky vedlejší (*accidental characteristics*). Zároveň je nutné brát v potaz soubor charakteristik, které tvoří koncept a celek předmětů, ke kterým se koncept vztahuje. Aby se porovnal vztah konceptu původního a funkčního ekvivalentu, rozlišuje se mezi průnikem a inkluzí (*intersection a inclusion*).

Šarčevicová⁷¹ na základě vztahů mezi podstatnými a vedlejšími složkami pojmů navrhuje tři kategorie ekvivalence: „téměř“ ekvivalenci (*near equivalence*), ekvivalenci částečnou (*partial equivalence*) a nulovou (*non-equivalence*).

Podobně jako Šarčevicová rozlišuje Tomášek ekvivalenci na úplnou, částečnou a nulovou.

3.1 Úplná ekvivalence

Úplná ekvivalence představuje v rámci překládání nejjednodušší práci. Pokud překladatel disponuje absolutními ekvivalenty, v podstatě je jeho úkol vyřešen, jelikož se jedná o situaci, kdy jsou koncepty téměř či zcela totožné.

Uplatňuje se tam, kde pojmy A a B sdílí všechny své podstatné složky a většinu svých vedlejších složek, nebo když pojem A má všechny charakteristiky pojmu B a pojem B má všechny podstatné a většinu vedlejších složek pojmu A.⁷²

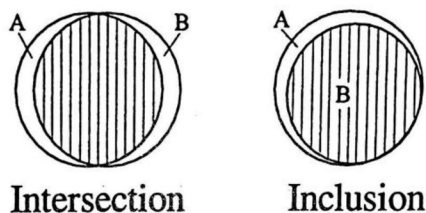
⁶⁹ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překládu*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2000. s. 6.

⁷⁰ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1, s. 235-238.

Tamtéž.

⁷² ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1, s. 238.

Obrázek 6: "Téměř" úplná ekvivalence

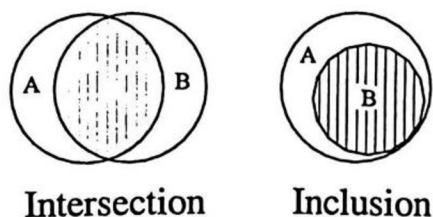
Zdroj: ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*⁷³

3.2 Částečná ekvivalence

V případě částečné ekvivalence se koncepty do určité míry překrývají, ale existují mezi nimi významové rozdíly. Ze tří popisovaných stupňů lexikálních ekvivalentů, je těch částečných zdaleka nejvíce. Částečný ekvivalent je takový ekvivalent, který při použití v překladu nepředstavuje absolutní protějšek původního výrazu. Může mít ovšem stejnou funkci a v kontextu stejný význam jako ve výchozím jazyce. Termíny s částečným ekvivalentem většinou označují stejnou skutečnost v obou jazycích, ale v širším slova smyslu nejsou identické.

Částečná ekvivalence se uplatňuje tehdy, kdy pojmy A a B sdílí většinu svých podstatných složek a některé ze složek vedlejších, nebo když pojem A obsahuje všechny složky pojmu B, ale pojem B obsahuje jen většinu podstatných složek nebo některé ze složek vedlejších pojmu A. Šarčevicová k částečné ekvivalenci dodává, že funkční ekvivalenty jsou nejčastěji právě částečnými ekvivalenty.⁷⁴

Obrázek 7: Částečná ekvivalence

Zdroj: ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*⁷⁵

⁷³ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1, s. 238.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

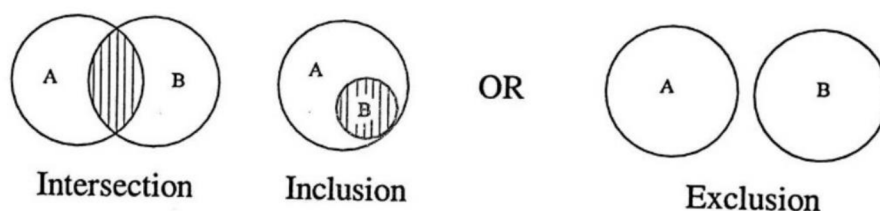
Jako prostředek kompenzace částečné ekvivalence navrhuje Šarčevićová různé metody. Uvádí např. využití lexikální expanze, deskriptivních opisů, a definic. Díky lexikální expanzi lze omezit, či naopak rozšířit oblast aplikace konceptu. Pokud lexikální expanze není možná, překladatel může převést text pomocí deskriptivní parafráze či definice, aby tak vykompenzoval terminologický nepoměr.⁷⁶

3.3 Nulová ekvivalence

Posledním, a pro naši práci nejdůležitějším druhem ekvivalence, je ekvivalence minimální, až nulová. Neekvivalentnost znamená, že daný koncept nemá v druhém jazyce žádný protějšek, proto tedy při překladu, zejména pak v právním, představuje náročnou výzvu.

Nulová ekvivalence nastává v případě, kdy pojmy A a B sdílí jen několik nebo žádnou z podstatných složek, nebo když pojem A obsahuje všechny složky pojmu B, ale pojem B obsahuje jen několik nebo žádnou z podstatných složek pojmu A. V tomto případě se nejedná o funkční ekvivalent. Navíc se o nulové ekvivalenci hovoří v případě, že určitý pojem v cílovém jazyce vůbec neexistuje.⁷⁷

Obrázek 8: Nulová ekvivalence

Zdroj: ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*⁷⁸

⁷⁶ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1, s. 249-251.

⁷⁷ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1, S. 239.

⁷⁸ ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1, s. 239.

3.3.1 Neekvivalentnost v právním překladu

Jedním z hlavních problémů při překladu právních textů bývá otázka překladu bezekvivalentního nebo částečně ekvivalentního lexika. Jak již bylo výše zmíněno, jedná se o výrazy, které nemají svůj protějšek v druhém jazyce, jelikož vyjadřují právní skutečnosti, které v právním řádu druhého jazyka buď neexistují nebo jsou podchyceny úplně jiným způsobem. Ovšem i u ekvivalentní slovní zásoby se překladatel musí vypořádat s různými překážkami.

Mona Bakerová popisuje několik problémů nulové ekvivalence, kterým musí překladatelé často vzdorovat.⁷⁹ Problémy relevantní pro právní jazyk jsou:

- Specifický koncept vycházející z kultury
- Koncept VJ, který v CJ není lexikalizován
- Slovo VJ, které je sémanticky komplexní
- Pojem z VJ, který má rozdílný význam než pojem CJ
- Neexistence nadřazeného pojmu (hyperonyma) v CJ
- Neexistence pojmu podřazeného (hyponyma) v CJ
- Rozdíl v expresivním významu
- Rozdíl ve formě výrazu
- Rozdíl ve frekvenci a účelu užití

Z tohoto seznamuje pro překlad právních textů příznačný zejména první bod, tedy specifické pojmy, které vycházejí z kultury. Jedná se o termíny VJ, jejichž koncept se v CJ nenachází. Ve většině případů se jedná o kulturní odkazy, lingvisty označované v angličtině jako „*culture bound terms*“ a ve francouzštině „*termes liés à la culture*“. Tyto pojmy označují prvky a rysy, které jsou specifické pro konkrétní kulturu. Mezi ně lze řadit i právní termíny, které vyplývají z právního řádu určité země.⁸⁰ Právě tyto odlišnosti právních řádů jsou důvodem

⁷⁹ BAKER, Mona. *In Other Words: A coursebook on Translation*. London: Routledge, 1992. s. 21-25.

⁸⁰ BERGENHOLTZ, Henning a NIELSEN, Sandro. *Terms in the Language of Culture-Dependent LSP Dictionaries. Lexicographica*. In: *International Annual for Lexicography / Internationales*

neekvivalence při překladu. Právní řád CJ totiž nemusí obsahovat funkční ekvivalent pro jistý koncept právního řádu VJ. Při hledání řešení překladu určitého právního konceptu je pak tedy vhodnější tento koncept považovat za kulturní odkaz (*referencia cultural*), než za vlastní právní koncept.⁸¹

V případě nulové ekvivalence nezbyvá než vytvořit neologismus, opsat daný koncept nebo případně zkusit najít daný koncept v terminologii již neplatných právních předpisů daného státu. Výsledný překlad by měl vždy odpovídat úzu CJ a CPJ, k čemuž překladateli napomáhají translátologické postupy.⁸²

Podle Tomáška jsou bezekvivalentní termíny spíše než výsledkem historického řádu a právního jazyka výtvorem zákonodárce. Tuto terminologii často představují názvy institucí, či termíny ze správního nebo ústavního práva. V případě neekvivalence Tomášek doporučuje termíny nepřekládat na základě jejich vnější struktury, ale zaměřit se na jejich smysl. Výsledek pak musí být srozumitelný, gramaticky správný a vhodný pro CJ. Nejlepší je tedy vyhledat podobný termín v CJ a použít jej v daném kontextu.⁸³ Důležitou část překladu pak tedy představuje výběr metody překladu. Jakmile se vybere metoda, měl by překladatel přijít s návrhem překladu problematické části textu.

3.3.2 Překlad bezekvivalentní terminologie

Překlad bezekvivalentní terminologie je bohužel pro překladatele častějším případem než překlad terminologických ekvivalentů.

Jahrbuch für Lexikographie. 5-18. 10.1515/9783484604476.5. [online]. 2002 [cit. 13. 7. 2022]

Dostupné

z: https://www.researchgate.net/publication/231589834_Terms_in_the_Language_of_Culture-Dependent_LSP_Dictionaries/citation/download

⁸¹ Tamtéž.

⁸² HODKOVÁ, Kateřina a kol. *Kontrastivní srovnávání právní terminologie na příkladech z vícejazyčné databáze právních termínů LegTerm*. In: *Jazyk a kultura*, č. 47-48/2021. [online]. [cit. 13.07.2022] Dostupné z: <https://www.ff.unipo.sk>, s. 5-6.

⁸³ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 92-93.

Metod překladau neekvivalentní terminologie je až překvapivě mnoho, liší se však autor od autora. Nejprve budou popsány metody pro překlad neekvivalentních termínů obecně, a poté se zaměříme na metody překladau tohoto lexika v kontextu právního jazyka. Dagmar Knittlová představuje sedm základních překladatelských postupů, díky kterým lze překládat bezekvivalentní lexikum. Knittlová vychází z poznatků již zmíněných kanadských lingvistů Vinaye a Darbelneta a překladatelské metody klasifikuje následovně⁸⁴:

1. Transkripce
2. Kalk
3. Substituce
4. Transpozice
5. Modulace
6. Ekvivalence
7. Adaptace

Transkripce spočívá v přepisu reálné podoby VT v různé míře přizpůsobený CJ. Pomocí transkripce dochází k přímému přejímání slov mezi jazyky (např. vlastních jmen, reálií či slov bez přímých protějšků v CJ), mírou adaptace CJ je myšlen např. pravopis, výslovnost a gramatika.⁸⁵

Kalk představuje doslovné převzetí slov, pojmenování či frázi do CJ při zachování struktury VJ, přičemž usiluje o mechanickou reprodukci originálu. O tomto translátologickém postupu se společně s transpozicí a modulací zmíním podrobněji níže.

Substituce, jak už název napovídá, substituuje čili nahrazuje určitý jazykový prostředek VT jiným jazykovým prostředkem v CJ, např. substantivum adjektivem a naopak.

⁸⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladau*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-244-0143-6, s. 14-15.

⁸⁵ VINAY, Jean-Paul a DARBELNET, Jean. *Stylistique comparée du français et de l'anglais: méthode de traduction*. Paris: Didier, 1958. ISBN 978-2-278-00894-0, s. 46-48.

Dalším popisovaným překladatelským postupem je **ekvivalence**, což autorka nepovažuje za vhodně zvolený termín pro užití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu. Poslední zmíněný postup **adaptace** představuje takový překlad, při kterém překladatel vnímá obsah originálního textu spíše jako předlohu. Dopouští se zde změn jak ve formě, tak ve větší či menší míře i v obsahu. Během tohoto postupu je zastoupen tvůrčí přístup překladatele.

Též ve svém díle Knittlová zmiňuje postupy amerického teoretika Gerarda Vázqueze-Ayory, jenž se od výše uvedeného seznamu odlišuje především třemi metodami. Narozdíl od Knittlové, Vázquez-Ayory přidává metodu **amplifikace**, která spočívá v rozšíření CT ve srovnání s VT a v přidávání informací z různých důvodů (např. kulturní rozdíly, záměrné zvyšování expresivity) různými způsoby (např. vnitřní vysvětlivky, opisná vyjádření nebo přidávání expresivních výrazů), dále pak metodu **explicitace**, jež explicitně vyjadřuje informace, které nebyly ve VT zcela zjevné. Vázquez-Ayory naopak vynechává metody transkripce a kalkování. Knittlová pak dále navrhuje prázdnou pozici nahradit opisem, přejatým slovem či ekvivalentem situace, nezná-li společnost situaci VJ. Zároveň je podle Knittlové zásadní ekvivalent chápat v úhrnu aspektů všech lexikálních jednotek. Těmito aspekty jsou forma (např. jednoslovný termín, ustálené slovní spojení, výkladové kalky), rovněž lexikální a sémantická spojitost, významy a styly.⁸⁶

Dalšími uplatnitelnými translatologickými strategiemi se zabývala i Mona Bakerová. Podle ní je vhodné nahrazovat bezekvivalentní lexikum například termíny obecnějšími, a v některých případech pak ku příkladu tzv. **kulturní substitucí** neboli **funkčním ekvivalentem**, který Knittlová nazývá ekvivalentem situace. Jako další metodu pak uvádí **výpůjčku** nebo výpůjčku s vysvětlením. Výpůjčky se používají především v situacích, při kterých překladatel musí vypořádat s termíny úzce spojenými s kulturou, s moderními koncepty nebo s tzv. *buzzwords*, jež představují módní a populární lexikum, které nemusí mít nutně žádný význam, ale je velmi aktuální a hojně používaný (z *angličtiny buzz* = *šum*,

⁸⁶ KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladau*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-244-0143-6, s. 20.

hukot, cvrkot, word = slovo)⁸⁷. Pokud koncept VJ není lexikalizovaný v CJ, pak je možné uplatnit **parafrázi**. V tomto případě vlastními slovy výstižně vysvětlíme koncept bez ekvivalentu a docílíme tak vyjádření jeho významu. Další metoda – **vynechání**, jak již název naznačuje, spočívá ve vynechání informací, a tedy zkrácení CT ve srovnání s VT. Tato strategie se na první pohled může zdát jako poměrně riskantní volba, pokud je však vynechání dostatečně opodstatněné, může představovat v určitých kontextech vhodné řešení, zejména pak v situacích, kdy vynechání daného pojmu nezmění obsah textu. Jako poslední, trochu netradiční metodou překladu bezekvivalentního lexika, je **ilustrace**. Autorka zmiňuje, že pokud konkrétní termín nemá vhodný ekvivalent, je možné jej zobrazit cílovému čtenáři právě pomocí ilustrace.⁸⁸

⁸⁷ CAMBRIDGE ENGLISH DICTIONARY. *Buzzwords*. [online]. [cit. 20. 7. 2022]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/buzzword>

⁸⁸ BAKER, Mona. *In other words: a coursebook on translation*. London: Routledge, 1992. ISBN 0415030862, s. 26-42.

ISTIQOMAH, Lilik, ROHIMAH, Anisa a PRATIWI, Azizah. *Slang Language Subtitle Strategy in the Movie Entitled "The Social Network"*. In: Langkawi: Journal of The Association for Arabic and English. [online]. 2019 [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné z: http://338221911_Slang_Language_Subtitle_Strategy_in_the_Movie_Entitled_The_Social_Network

4. Překladatelské postupy

Předtím, než si vymežíme základní překladatelské strategie relevantní pro právní jazyk, stručně si nastíníme fáze překladu. Již Montesquieu poukázal na první a stále aktuální překážku při překladu právního jazyka, jíž je různost mravů, zvyků, myšlenek jednotlivých národů, a především pak různost právních systémů.⁸⁹ Během překladu je třeba zohlednit vícero aspektů, se kterými se detailněji seznámíme v následující podkapitole.

4.1 Fáze překladu

Překladatelské fáze při překladu právního jazyka se tolik neliší od překladatelských fází při překladu jiných textů, např. texty krásné literatury či při překladu jiného odborného projevu. Překladatel musí překládaný text nejprve pochopit, poté interpretovat a nakonec přestylizovat do CJ.

Fáze překladatelského procesu dle Jiřího Levého existují celkem tři, **pochopení předlohy, interpretace předlohy a přestylizování předlohy**. Počáteční je fáze před překladem, kdy se předkladatel seznamuje s textem, se kterým bude pracovat. Levý tuto fázi nazývá „pochopení předlohy“, Kufnerová pak fází „interpretační“⁹⁰. Autorka zde zároveň uvádí, že před samotným překladem je vhodné se nejdříve seznámit s VT, správně pochopit informace, které obsahuje a vytyčit si problematická místa. Druhou fází je většinou samotná tvorba překladu. Součástí této fáze by měla být rešerše, při níž se překladatel rovnou seznámí v případě právního textu s náležitou terminologií, a vyhledá si relevantní informace. Tuto fázi Levý pojmenoval jako „interpretace předlohy“, kdy si překladatel vykládá obsah zadaného textu a interpretuje ho v určitém kontextu.

⁸⁹ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s.

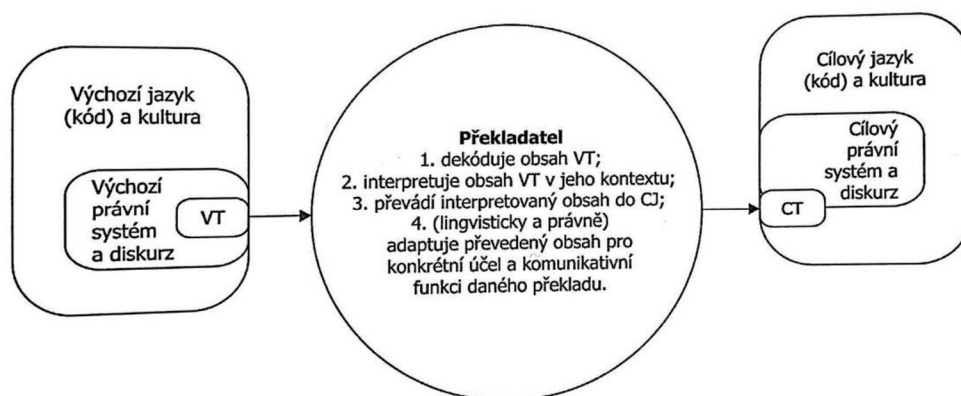
⁹⁰ KUFNEROVÁ, Zlata: *O dnešní teorii překladu*. In: Kufnerová, Zlata – kolektiv: *Překládání a čeština*, s. 7–10. Jinočany: H&H, 1994. s. 8 -10.

Zdena Skoumalová tuto fázi nazývá “ekvivalentové stádium”⁹¹, tedy tvorbu samotného překladu, kdy je třeba dbát na ekvivalenci nejen na úrovni lexikálních jednotek, ale i na úrovni textové. Podobným způsobem proces překladu rozděluje i Maryvonne Boisseau.⁹² Jako poslední fáze bývá konečné zhotovení překladu do CJ a jeho kontrola. Podle Levého se jedná o „přestylování předlohy“

Jednotlivým fázím překladu se věnovala i Marta Chromá. Ta říká, že pokud vsutpuje do komunikace překladatel, musí být schopen identifikovat co nejvíce faktorů, které mají vliv na VT, a zohlednit je při procesu překladu.⁹³

Následující schéma zjednodušeně znázorňuje objektivní stránku procesu právního překladu se zaměřením na úkol a činnost překladatele:

Obrázek 9: Proces překladu právního textu s důrazem na roli překladatele

Zdroj: CHROMÁ, Marta. Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník

⁹¹ SKOUMALOVÁ, Zdena. *Jaké druhy překladu známe*. In: Kufnerová, Zlata – kolektiv: Překládání a čeština, Jinočany: H&H, s. 22–38. 1994. str. 24-25.

⁹² BOISSEAU, Maryvonne. *De la traductologie aux sciences de la traduction ?* In: Revue française de linguistique appliquée 2016/1 (Vol. XXI), s. 9-21. [online]. 2016 [cit. 22. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-linguistique-appliquee-2016-1-page-9.htm?contenu=article>

⁹³ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 31.

Chromá popisuje čtyři fáze překladatelovy práce. Jako první zmiňuje dekodování obsahu VT. V této fázi si překladatel text přečte a přemýšlí nad jeho významem. Následuje interpretace obsahu VT v jeho kontextu. Překladatel tedy vnímá text jako zobrazení určité skutečnosti. Třetí fází je již převedení interpretovaného obsahu do CJ. Jedná se tedy přímo o samotný překlad textu. Jako finální fází Chromá zmiňuje lingvistickou a právní adaptaci převedeného obsahu pro konkrétní účel a komunikativní funkci daného překladu. Zde překladatel upravuje styl textu, aby výsledek shodný VT, a aby na čtenáře překladu působil co možná nejvěrohodněji.⁹⁴

Ze schématu je zřejmé, že VT je determinován právnělingvistickým prostředím, v němž vznikl. Co naopak zřejmé není, jsou subjektivní faktory na straně autora VT, a sice jeho schopnost a dovednost vytvořit smysluplný a interpretovatelný právní text, subjektivní faktory ovlivňující práci překladatele (těmi jsou např. jeho vědomosti, zkušenosti či praktické dovednosti) a subjektivní faktory na straně příjemce CT čili jeho schopnost konkrétní text pochopit a interpretovat.⁹⁵ Schéma jasně ukazuje, že překlad je interpretace a že překladatel přeloží do CJ pouze takovou informaci, jež vyčte z VT. Musíme však mít na paměti dvě důležité okolnosti:

1. *„Překladatelé právnických textů v České republice nemají, až na výjimky, právníké vzdělání. Primární povědomí o právu je u profesionálních překladatelů podpořeno zkušenostmi, které načerpají při překládání právnických textů, ale mnohdy jdou cestou pokusů a omylů, než získají určitý, i když stále laický, vhled do problematiky (anglicky se občas mluví o „legal literky“ - právní gramotnosti). Argument některých překladatelů právních textů, že si „jejich klienti na překlad nestěžují“ (čímž mají za to, že je překlad správný), je docela úsměvný, uvědomíme-li si, jak různá je cizojazyčná a právněkomparatistická kompetentnost zadavatelů překladu.*

⁹⁴ CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6, s. 31-32.

⁹⁵ CHROMÁ, Marta. *O právním překladu převážně vážně*. [online]. 2014 [cit. 15. 7. 2022].

Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/o-pravnim-prekladu-prevaznevazne>

To, co se od překladatele očekává a vyžaduje, je, že zprostředkuje komunikaci nejen mezi jazyky, ale zejména mezi právními systémy, které používají tyto jazyky jako svůj komunikační prostředek.

2. *Mnohá ustanovení českého textu NOZ vedou k nejednoznačné interpretaci mezi českými (a zkušenými) právníky, stejně tak je to u jiných českých právních předpisů i soukromoprávních listin. Jak tedy chtít od překladatelů, aby správně a co nejlépe přeložili ustanovení do cizího jazyka, když není zcela jasné, co je interpretačně „správně“ v češtině? Chromá jako příklad uvádí třeba smysl adjektiva „dočasný“ ve spojení „dočasný vlastník“ - § 1303, nebo smysl substantiva „doložení“ v „doložení času“ v § 550.“⁹⁶*

Pouze v omezené míře lze při převodu mezi francouzštinou a češtinou, tedy dvěma jazyky, jež jsou typologicky odlišné, užít doslovného překladu, v němž by si přímo odpovídaly jednotlivé lexikální jednotky i slovní druhy. Častěji tedy dochází k situaci, kdy pro vyjádření téhož sdělení v CJ musíme užít jiného překladatelského postupu, nebo mnohem častěji kombinace několika postupů.

Michal Tomášek se věnuje přímo problematice překladu právního jazyka. Stejně jako Knittlová se při řešení otázky překladu bezekvivalentní slovní zásoby inspiruje překladatelskými metodami, jež popisují autoři francouzsko-kanadské školy srovnávací stylistiky z druhé poloviny 20. století. Patří zde např. Malblanc, Vinay, Darbelet, a Blanc.⁹⁷

Tomášek ve svém díle navrhuje konkrétně čtyři metody, které shledává pro právní překlad jako relevantní: transpozici, modulaci, kalk a výpůjčku. Tyto postupy lze aplikovat jak na jednotlivé termíny, tak i na slovní spojení a jazykové šablony,

⁹⁶ CHROMÁ, Marta. *O právním překladu převážně vážně*. [online]. 2014 [cit. 15. 7. 2022].

Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/o-pravnim-prekladu-prevaznevasne>

⁹⁷ RAKOVÁ, Zuzana. *Les théories de la traduction*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6890-2, s.57.

včetně širšího kontextu s ohledem na stylistické potřeby.⁹⁸
Proto zde budou popsány podrobněji:

4.2 Překladatelský postup transpozice

V případě, že je při překladu totožný význam vyjadřován různými mluvnickými kategoriemi, překladač se vzdaluje od ekvivalence k jinému překladatelskému postupu, a to konkrétně k procesu transpozice.

Metoda transpozice, kterou zahraniční autoři nazývají funkční ekvivalencí, je překladatelským postupem, jehož podstatou je zachování významu právního projevu v nejvyšší možné míře. Po stránce výrazové jej ovšem měnit lze, přičemž nejčastější je změna slovně druhové kategorie, nebo kategorie větně členské. Proto se rozlišují celkem dva základní druhy transpozice, a sice transpozice slovního druhu a transpozice syntaktická. Slovně druhová transpozice spočívá v tom, že též sémantický obsah je vyjádřen v CT jiným slovním druhem než ve VT. Tionová slovně druhovou transpozici dále dělí na jednoduchou (*simple*) a dvojnásobnou (*double*) popřípadě několikanásobnou (*multiple*). Při transpozici syntaktické mění větné členy svou funkci, sloveso může měnit rod (pasivní v aktivní či naopak) a to, co je v jednom jazyce vyjádřeno větným členem, může být vyjádřeno vedlejší větou.⁹⁹ Tento překladatelský postup se uplatňuje zejména v případech, kde pravidla o tvorbě slov, či o větné skladbě v cílovém jazyce neumožňují použít stejné slovně druhové, nebo větně členské kategorie, jako ve VJ. Dále se používají tam, kde překladač potřebuje tyto kategorie změnit. Při překladu právního jazyka se tato potřeba objevuje při snaze o přesnější vystižení obsahu právního projevu, nebo snahou o jeho větší uspořádanost v CJ.¹⁰⁰

⁹⁸ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha, 1998. str. 93-94.

⁹⁹ TIONOVÁ, A. a kol.: *Francouzština pro pokročilé*, LEDA, Praha. 2000. . Praha, LEDA, 2000. ISBN 80-85927-80-2, s. 288.

¹⁰⁰ TOMÁŠEK, Michal, *Překlad v právní praxi*, Linde, Praha, 1998. s. 104.

4.3 Překladatelský postup modulace

Dalším překladatelským postupem na cestě k adekvátnímu právnímu překladu je modulace. Princip modulace spočívá v převedení sémantické stránky právního projevu ve VJ do odpovídající sémantické stránky v CJ, a to za uplatnění přiměřených výrazových prostředků. Je nutná tam, kde by přímý nebo i transponovaný ekvivalent byl sice gramaticky správný, ale odporoval by duchu CJ.¹⁰¹ Jednoduše řečeno, jde o vytvoření sémantického ekvivalentu. Tato metoda posuzuje dvojí vztah, a to vztah mezi jazykovým znakem a abstraktnějším pojmem, a vztah obsahu a rozsahu právního projevu k označované skutečnosti. Modulací se dle Tionové „*mohou zdůraznit určité obsahové příznaky pozorované skutečnosti, může se uplatnit jiná sémantická motivace a dochází i ke změně pojmových kategorií.*“¹⁰² První ze vztahů, Tomáškem nazýván jako vztah psychologický, často představuje problém a vyžaduje důkladnou znalost právního systému daného jazyka. Při aplikaci modulace je důležitá metoda srovnávacího práva, kterou Tomášek detailně popisuje.¹⁰³

4.4 Překladatelský postup kalkování

Kalkování neboli doslovný překlad, je takovým postupem, v rámci něhož se přesně překládá vnitřní struktura právního projevu z VJ do CJ.¹⁰⁴ Uplatňuje se zejména při překladu právních termínů. Jedná se o postup, kde se nahrazují jednotlivé části termínu ve výchozím jazyce, a tím vznikají termíny nové v jazyce

¹⁰¹ TIONOVÁ, A. a kol.: *Francouzština pro pokročilé, LEDA, Praha. 2000.* Praha, LEDA, 2000. ISBN 80-85927-80-2, s. 295.

¹⁰² TIONOVÁ, A. a kol.: *Francouzština pro pokročilé, LEDA, Praha. 2000.* Praha, LEDA, 2000. ISBN 80-85927-80-2, s. 295.

¹⁰³ TOMÁŠEK, Michal, *Překlad v právní praxi*, Linde, Praha, 1998. s. 94.

¹⁰⁴ SPÁČILOVÁ, Libuše. *Komparace lexika v českých překladech Mišeňské právní knihy*. In: *Časopis pro moderní filologii*. 102. 155-182. 10.14712/23366591.2020.2.1. [online]. 2020 [cit. 15. 7. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/342196235_Komparace_lexika_v_ceskych_prekladech_Misenske_pravni_knihy, s. 160.

cílovém, pomocí slovotvorných nástrojů. Tímto postupem se do jazyka vnášejí právní termíny, které zde neexistují. Může se zdát, že kalkování je to samé jako transpozice. Rozdíl spočívá v tom, že kalkování na rozdíl od transpozice zachovává mluvnické kategorie. Kromě toho, že je kalkování překladatelským postupem, lze na něj nahlížet také jako na jistý slovotvorný prostředek, který obohacuje právní terminologii podobně jako kompozice či výpůjčka.¹⁰⁵

„Každý kalk je kompozitem z hlediska své formy, protože je složeninou původně plnovýznamových slov, z nichž každé odráží význam jedné z částí slova ve VJ. Z hlediska obsahu je ovšem každý kalk výpůjčkou, protože si vypůjčuje významy z cizích jazyků a uvádí je prostřednictvím vlastních výrazových prostředků do jazyka vlastního.“¹⁰⁶

Dnes je kalk hodnocen spíše negativně, neboť jde o mechanickou reprodukci jednotlivých formálních a/nebo sémantických komponentů překládaného textu bez ohledu na jejich obrazný systém, na jejich stylistickou hodnotu.

4.5 Překladatelský postup výpůjčky¹⁰⁷

Pomocí výpůjček se právní projevy přenášejí z VJ do CJ beze změny významové i výrazové stránky. Proto by se i mohlo zdát, že se ani nejedná o překladatelskou metodu. Ovšem i toto řešení minimální či nulové ekvivalence má zpětné dopady na překlad, takže výpůjčky jsou lingvisty mezi překladatelské postupy zařazovány. Nejběžnější jsou výpůjčky u termínů, ale existují i výpůjčky neterminologických pojmenování, zejména pak z latiny. Výpůjčka může vzniknout jako reakce pokud:

1) Je zapotřebí pojmenovat novou právní skutečnost v CJ, protože dosud chyběla. Výpůjčka tak zaujímá prázdné místo. Příkladem mohou být například termíny *leasing*, či *know-how*.

¹⁰⁵ TOMÁŠEK, Michal, *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha, 1998. s. 115-116.

¹⁰⁶ TOMÁŠEK, Michal, *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha, 1998. s. 116.

¹⁰⁷ TOMÁŠEK, Michal, *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha, 1998. s. 127.

2) Je do CJ vnesen termín z cizího jazyka, přestože pojem označující stejnou skutečnost existuje, a to kvůli potřebám změny v kvalitě komunikace. Výsledky výpůjček se někdy označují jako tzv. „**xenotermíny**“. Do jazyka prostupují postupně a nenápadně.

„Nejprve tam po výrazové stránce zaujmou místo dosud neexistujícího označení pro nějakou právní skutečnost, např. „ombudsman“ a postupně v daném jazyce tak zdomácní, že se stanou jeho neoddělitelnou součástí.“¹⁰⁸

Při procesu, jejímž cílem je výpůjčka, dochází k přenosu významové a výrazové stránky daného termínu zároveň. V tom je hlavní rozdíl od kalku, kde se přenáší stránka významová, zatímco stránka výrazová zůstává ve VJ, a v CJ je nahrazena výrazovou stránkou vlastní.¹⁰⁹

Jednou z největších z překážek při překladu právních textů jakožto textů, kde se promítají jisté kulturní zvláštnosti a odlišnosti, jsou konceptuální mezery. Právě tyto činí problémy mnohým překladatelům, kteří se často zaměřují na přenos obsahu VT, přičemž na tyto konceptuální mezery vytvořené jedinečnostmi kultur zapomínají.¹¹⁰ Tyto odlišnosti jsou však v překladu velmi důležité a jejich špatný překlad by měl negativní dopad na výsledný CT.

Šarčevićová zmiňuje strategie, pomocí nichž se s tímto problémem může překladatel vypořádat. Autorka navrhuje lexikální rozšíření, neboli **amplifikaci**, **deskriptivní parafráze** a **definice**, dále pak **adaptaci**, **dublety** či **triplety** nebo **doslovný překlad**.¹¹¹ V případě, že funkční ekvivalent v právním systému CJ

¹⁰⁸ TOMÁŠEK, Michal, *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha, 1998. s. 121.

¹⁰⁹ TOMÁŠEK, Michal, *Překlad v právní praxi*. Linde, Praha, 1998. s. 115-116.

¹¹⁰ BERGENHOLTZ, Henning a NIELSEN, Sandro. *Terms in the Language of Culture-Dependent LSP Dictionaries*. Lexicographica. In: *International Annual for Lexicography / Internationales Jahrbuch für Lexikographie*. 5-18. 10.1515/9783484604476.5. [online]. 2002 [cit. 13.07.2022] Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/231589834_Terms_in_the_Language_of_Culture-Dependent_LSP_Dictionaries/citation/download

¹¹¹ ŠARČEVIĆ, SUSAN, *Translation of cultural-bound terms in laws*, *Multilingua*, 4-3, 127-133. 1985. s. 130-132.

neexistuje, pak nabízí další metody, díky kterým by měl překladatel vybrat vhodnou alternativu:¹¹²

- Neutrální termíny
- Výpůjčky
- Doslovné ekvivalenty
- Další neologismy

Dle de Groota existují tři možná řešení pro případy, kdy nelze nalézt vhodný funkční ekvivalent, který jako možnost překladu preferuje, podobně jako Šarčevićová.

Jako první zmiňuje užití původního termínu jako **výpůjčky**, s možností přidání doslovného překladu v uvozovkách, či poznámku pod čarou. Jako druhou metodu uvádí užití **parafráze**, a jako třetí možnost doporučuje vytvoření **neologismu** (slova, jež nespádají do terminologie právního řádu CJ) třeba i s poznámkou pod čarou.¹¹³ Autor rovněž doporučuje co nejméně využívat výpůjček, protože nesplňují záměr překladu, kterým je přeložit text do cizího jazyka. Má tedy význam pouze v momentě, pokud čtenáři pomůže porozumět celému konceptu. Co se týče neologismu, de Groot tvrdí, že každý termín, jenž nenáleží do právní terminologie právního řádu CJ, představuje neologismus. Užití neologismu může být přijatelné v případě dodržování jistých kritérií. Je třeba se ujistit, že termín, který chce překladatel použít jako neologismus se již nepoužívá v právním systému CJ. Dále by nový termín měl mít takovou formu, která ve čtenáři vzbudí jisté asociace.¹¹⁴ De Groot má výhrady i k parafrázi, coby metodě vytvoření ekvivalentu. V právním jazyce, jenž bývá obecně velmi věcný a stručný, by

¹¹² ŠARČEVIĆ, SUSAN, *Translation of cultural-bound terms in laws*, Multilingua, 4-3, 127-133. 1985. s. 254.

¹¹³ DE GROOT, Gerard – Rene. *Recht, Rechtssprache und Rechtssystem. Betrachtungen über die Problematik der Übersetzung juristische Texte*. Terminologie et Traduction 3: 279-316. 1991. s. 289.

¹¹⁴ GÉMAR, Jean-Claude. *Art, méthodes et techniques de la traduction juridique*. Cabinet de traduction générale, technique et assermentée. [online [cit. 21.07.2022]]. Dostupné z: https://www.9h05.com/wa_files/Art_20et_20techniques_20de_20la_20traduction_20juridique.pdf

parafráze významu mohla být zbytečně dlouhá a vyčerpávající. Může tak textu uškodit, a to zejména při jejím častém používání. Navíc ji ani z důvodu její formální stránky nelze považovat za termín.¹¹⁵

Na základě již zmíněných poznatků můžeme tedy konstatovat, že vhodné metody k překladu minimální až nulové ekvivalence není snadné jednoduše vymezit. V jejich počtu a typech se autoři někdy více a někdy méně rozcházejí. Mezi metody, ve kterých se nejčastěji shodují, patří **funkční ekvivalence**, **transpozice**, **modulace**, **vypůjčky**, **kalky**, či **neologismy**. Méně často se pak hovoří o právě zmíněné parafrázi, amplifikaci a explicitaci.

¹¹⁵ DE GROOT, Gerard – Rene. *Recht, Rechtssprache und Rechtssystem. Betrachtungen über die Problematik der Übersetzung juristische Texte*. Terminologie et Traduction 3: 279-316. 1991. s. 290.

Praktická část

Po obecných pojednáních o právním jazyce a zvláštnostem jeho překladu včetně teoretického pojednání o terminologii a translatologických strategiích, následuje praktická část práce. Základem právního jazyka je právní terminologie. Složitost překladu právní terminologie je přímo úměrná vzdálenosti právních řádů, mezi nimiž se překlad provádí. I v právních řádech náležících do stejného právního systému lze najít zdánlivě úplně shodné pojmy, které nemají v obou právních řádech shodný význam. Obvyklý je rovněž výskyt nulové ekvivalence termínů.

V první části této kapitoly bude znázorněna metoda výběru bezekvivalentních termínů NOZ. Následně budou představeny zdroje, ze kterých byla terminologie vyexcerpována. Autorka v této části využije materiál již zpracovaný v rámci univerzitního projektu LegTerm, jenž bude níže též stručně představen. Druhá část této kapitoly obsahuje analýzu vybrané neekvivalentní terminologie NOZ a její následné porovnání s oficiálním překladem NOZ ve francouzštině. V závěru autorka na základě translatologických přístupů zmíněných v úvodní části práce, vyhodnotí a graficky znázorní strategie, podle kterých byl francouzský překlad NOZ vyhotoven.

5. Metodologie

Materiálem pro praktickou část diplomové práce byla elektronická verze zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který vstoupil v platnost dne 22. března 2012 a nabyl účinnosti dne 1. ledna 2014, ze kterého bylo bezekvivalentní lexikum vyexcerpováno. Dále pak oficiální francouzský překlad NOZ zpřístupněný Ministerstvem spravedlnosti České republiky stažený dne 15. října 2021 z internetových stránek justice.cz. Z francouzské verze NOZ byly následně vyjmuty francouzské protějšky vybraného lexika a zanalyzovány translatologické postupy použity při procesu překladu.

Autorka rovněž pracovala s již zpracovanými podklady v rámci přípravy vícejazyčné terminologické databáze LegTerm. Tato příprava probíhala během podzimu 2020. První část přípravy dat pro tento projekt spočívala v identifikaci a

popisu konceptů českého práva, konkrétně tedy z NOZ. JUDr. Mgr. Ivo Petřů, Ph.D., jenž se specializuje na oblast práva a odborného překladu, nejprve vypracoval pracovní označení konceptů a jeho pracovních definic. V druhé části přípravy se poté na základě tohoto podkladu studenti zaměřili na identifikaci odpovídajícího konceptu v cizím právu, v našem konkrétním případě tedy v právu francouzském. Během této přípravy jsme využili dvou přístupů pojmenování konceptů, a sice onomaziologický přístup a sémaziologický přístup. Onomaziologie studuje lexikální jednotky z hlediska jejich vzniku, dále vymezuje na základě jaké obsahové struktury pojmenování, jakých motivačních příznaků a za využití jakých prostředků byla konkrétní reálie (koncept) definována.¹¹⁶ Metodologicky postupuje od obsahu k formě. Sémaziologie v opačném případě postupuje od formy k obsahu a zkoumá významy lexikálních jednotek a významové vztahy.¹¹⁷ Během analýzy konceptů a přípravy dat pro databázi bylo žádoucí pracovat s co nejautentičtějšími možnými zdroji. Definice byly tedy vyhledávány především v *Code civil*¹¹⁸ (francouzský občanský zákoník), ve francouzsko-českém/česko-francouzském právnickém slovníku, monolingvním francouzském právnickém slovníku a v glosáři právníké terminologie dostupný na webových stránkách <https://www.portail-juridique.com/>.

V pokladu, na kterém jsem pracovala v rámci projektu LegTerm, se však nenacházelo takové množství neekvivalentních termínů. Ač se jedná o dva odlišné státy, právní řády si jsou příbuzné a ve většině případech byly ekvivalenty nebo alespoň částečné ekvivalenty dohledatelné. Bylo tedy nutné zaměřit se na konkrétní část NOZ, v našem případě na úsek Rodinného práva, jelikož většina termínů pocházelo z této části, a pokusit stejnými přístupy identifikovat

¹¹⁶ ČMEJRKOVÁ, Světlá, HOFFMANNOVÁ, Jana a KLÍMOVÁ, Jana ed. *Čeština v pohledu synchronním a diachronním: stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2121-0. s.112.

¹¹⁷ Nový encyklopedický slovník češtiny. *Onomaziologie*. [online]. 2012 [cit. 23.07.2022].

Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ONOMAZIOLOGIE>

Nový encyklopedický slovník češtiny. *Lexikologie*. [online] 2012 [cit. 23.07.2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LEXIKOLOGIE#s%C3%A9maziologie>

¹¹⁸ Légifrance. *Code civil*. [online]. 2020 [cit. 15.10.2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>

neekvivalentní termíny. Jejich neekvivalentnost jsem ověřovala opět za pomoci francouzských autentických zdrojů již zmíněných výše. Během excerpce terminologie jsem se záměrně vyhýbala jednoslovným termínům a vyhledávala termíny, jež obsahují co nejvíce slov. Bohatost českého jazyka totiž překlad někdy velmi komplikuje, zejména pak tedy ten právní. Pokud pak tedy nastala situace, že v CJ neexistoval žádný sémanticky shodný a vhodný protějšek čili daný koncept neměl ve francouzském právním řádu žádný zavedený odborný výraz, zařadili jsme daný termín mezi naši vybranou bezekvivalentní terminologii.

Termíny z NOZ jsou následně porovnány s oficiálním překladem NOZ do FJ na základě tohoto porovnání analyzujeme překladatelská řešení použitá ve francouzském překladu.

6. Vybraná neekvivalentní terminologie

Ve dnech 10. 7. 2022 až 20. 7. 2022 proběhla ona excerpce bezekvivalentní terminologie z NOZ. Jak již bylo zmíněno v úvodu praktické části, termíny pocházely z druhé části NOZ, z úseku Rodinného práva. Detailně jsem tedy procházela paragrafy § 655 až § 975. Právě onu identifikaci a výběr bezekvivalentní terminologie jsem shledala jako nejnáročnější část práce, jelikož významné množství pojmů existuje v obou jazycích, avšak neodráží stejné skutečnosti. Právní systémy národů Evropské unie se vzájemně odlišují nejen co do svých základů, ale i co do svého ducha. Liší se však i co do jazykového vyjadřování. Zásady tvorby právních textů mohou být odlišené stát od státu, kultura od kultury.¹¹⁹

Jelikož vybraná terminologie, jíž se tato podkapitola věnuje, náleží NOZ a během ověřování ekvivalence, resp. neekvivalence, jsme se opírali i o jeho francouzskou obdobu Code civil, stručně se seznámíme s obsahem a systematikou obou právních dokumentů.

¹¹⁹ TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7, s. 136.

6.1 Nový občanský zákoník

NOZ je rozdělen do pěti základních částí, které se dále dělí na hlavy, díly, oddíly a případně i pododdíly. Těmi jsou Obecná část, Rodinné právo, Absolutní majetková práva, Relativní majetková práva a Ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Základními jednotkami NOZ jsou paragrafy, kterých je celkem 3081. Paragrafy se dále člení na odstavce, pododstavce, body, případně věty. (89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník)¹²⁰

6.2 Code civil¹²¹

Code civil, plným názvem francouzsky *Code civil des Français* (český doslovně přeloženo jako Občanský zákoník Francouzů) je francouzský občanský zákoník, jenž byl schválen 21. března 1804. Tento zákoník je rozdělen do tří hlavních částí (*livres*), kterými jsou O osobách (*Des personnes*), O majetku a různých druzích vlastnictví (*Des biens et des différentes modifications de la propriété*) a O různých způsobech nabývání vlastnictví (*Des différentes manières dont on acquiert la propriété*). Tyto části se dále dělí na hlavy, tituly, oddíly a články.

Nejmenší jednotkou ve francouzské legislativě je článek (*article*), jenž je stejně jako český paragraf číslován chronologicky. Francouzské články se dále mohou rozdělovat římskými ciframi na další části. Samotné články se rozdělují na *alinéas*, které začínají vždy na novém řádku.

¹²⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. [online]. [cit. 15.07.2022]. Dostupné

z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/NOZ_interaktiv.pdf

¹²¹ LÉGIFRANCE. *Code civil*. [online]. 2020 [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné

z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>

Tabulka 1: Porovnání systematiky občanských zákoníků

NOZ ¹²²	Code civil ¹²³
Část	Livre
Hlava	Titre
Díl	Chapitre
Oddíl	Section
Pododdíl	Sous-section
	Paragraphe
	Sous-paragraphe

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce je zřejmé, že francouzský Code civil má v porovnání s NOZ více úrovní členění textu. *Sous-section* se totiž dále dělí na *paragraphes* a *sous-paragraphes*, které značí §.

¹²² Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. [online]. [cit. 15.07.2022]. Dostupné

z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/NOZ_interaktiv.pdf

¹²³ LÉGIFRANCE. Code civil. [online]. 2020 [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné

z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>

Tabulka 2: Dělení paragrafů/článků

NOZ ¹²⁴		Code civil ¹²⁵	
paragraf	§	article	Art.
			I, II, III
odstavec	(1)	alinéa	
písmeno	a)		

Zdroj: vlastní zpracování

Jak již bylo uvedeno v teoretické části práce, rozeznáváme tři stupně lexikální ekvivalence: úplnou, částečnou a nulovou. Při úplné ekvivalenci se termín ve VJ se shoduje se sémantickým obsahem termínu v CJ. Částečná ekvivalence znamená, že se význam termínu ve VJ shoduje s významem termínu v CJ jen částečně. Nás tedy pro účely naší práce zajímá nulová ekvivalence čili termínu ve VJ neodpovídá žádný sémanticky shodný termín v CJ.

Významy jednotlivých právních termínů jsou úzce spjaty s právním řádem jednotlivých států. Dochází tedy k tomu, že slova, jež se v obecném jazyce jeví jako zdánlivě synonymní (např. obžalovaný a obviněný), v právním jazyce synonymní nejsou a navíc mohou mít v odlišných právních řádech různé významové nuance. Právě tyto nuance, které jsou pro překladatele relevantní, jsou zachycovány a modelovány prostřednictvím této vícejazyčné terminologické databáze, se kterou se v následující podkapitole stručně seznámíme.

¹²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. [online]. [cit. 15.07.2022]. Dostupné

z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/NOZ_interaktiv.pdf

¹²⁵ LÉGIFRANCE. Code civil. [online]. 2020 [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné

z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>

6.3 Vícejazyčná databáze LegTerm

Terminologická databáze LegTerm je spuštěna od května 2020 v testovacím režimu na internetových stránkách a je primárně určena jako pomocný nástroj pro překladatele, kteří překládají právní texty v češtině, ve francouzštině a španělštině. zatím obsahuje jen minimální množství dat. Postupně jsou do ní zařazovány klíčové pojmy českého práva a práva Francie, Španělska a Itálie, včetně odpovídajících právních termínů.¹²⁶

Na přípravě databáze, která má sloužit pro překladatele odborných, zejména tedy právních textů, se podílí studenti Ústavu romanistiky Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a stálý tým pedagogů stejného téhož ústavu. Její vývoj je spolufinancován z projektu 126/2019/H – „*Využití komputačních nástrojů při analýze diskurzu*“ Grantové agentury Jihočeské univerzity.¹²⁷

Obrázek 10: Úvodní stránka vícejazyčné databáze LegTerm

LegTerm

Filozofická fakulta Faculty of Arts | Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích University of South Bohemia in České Budějovice

Vícejazyčná databáze právních termínů pro překladatele vyvíjená na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Hledaný výraz:

Hledaný výraz

Jazyk (stát) výrazu: Čeština (ČR) | Typ vyhledávání: Slovo / fráze | Prohledávaný prostor: Pouze termíny

Zobrazit výsledky v jazycích:

× Čeština (ČR) × Francouzština (Francie) × Italština (Itálie) × Španělština (Španělsko) [Vyhledat]

Zdroj: LegTerm¹²⁸

¹²⁶ LegTerm. LegTerm [online]. [cit. 13.07.2022]. Dostupné z: <https://legterm.cz/>

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ LegTerm. LegTerm [online]. [cit. 13.07.2022]. Dostupné z: <https://legterm.cz/>

Mezi termíny, na kterých jsem pracovala v rámci projektu LegTerm, se však nenacházelo velké množství takových bez ekvivalentu. Ve většině případech byly ekvivalenty nebo alespoň částečné ekvivalenty dohledatelné. Bylo tedy nutné zaměřit se na konkrétní úsek z NOZ, část Rodinného práva pokusit se stejnými přístupy vyexcerpovat neekvivalentní termíny.

Český termín, o kterém jsem předpokládala, že nebude mít ekvivalent ve FJ, jsem se snažila pomocí klíčových slov dohledat mezi francouzskými relevantními zdroji. Jelikož se jedná o občanský zákoník, definice byly vyhledávány především ve francouzském Code civil nebo v monolingvním právnickém slovníku. Pokud měl tedy český termín pouze minimální či nulový ekvivalent, zařadila jsem jej mezi vybranou neekvivalentní terminologii.

6.1 Konceptuální analýza vybrané terminologie

V této části práce je vidět ukázka postupu, který byl zvolen identifikaci a analýze bezekvivalentní terminologie NOZ.

- **Dohled nad úspěšností osvojení**

Prvním zkoumaným termínem je *Dohled nad úspěšností osvojení*, který je dle § 839 definován takto:

(1) Bez zřetele k tomu, zda je dohled nad úspěšností osvojení uložen, poskytne zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí osvojitelům poradenství a služby spojené s péčí o osvojence.

(2) Odůvodňují-li to okolnosti případu, nařídí soud i bez návrhu nad osvojitelem a osvojencem dohled na dobu nezbytně nutnou, jejíž délku zároveň určí; dohled vykonává zpravidla prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

V Code civile se v článcích 343 až 359 (*Articles 343 à 359*) pojednává o podmínkách osvojení, avšak žádný z článků nekorespondoval s českou definicí z NOZ.

Oficiální překlad NOZ do FJ: ***Du contrôle de la réussite de l'adoption***

- **Obvyklé vybavení rodinné domácnosti**

Následujícím termínem je *Obvyklé vybavení rodinné domácnosti* definován dle § 698 následovně:

(1) Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.

(2) K nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela; to neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty.

(3) Manžel se může dovolat neplatnosti právního jednání, jímž druhý manžel s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, naložil bez jeho souhlasu.

§ 699

(1) Opustí-li manžel rodinnou domácnost v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, může žádat, aby mu manžel vydal to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a náleží výhradně jemu. Co náleží manželům společně, si manželé rozdělí rovným dílem, ledaže to povaha věci vylučuje; v takovém případě se použijí obecná ustanovení tohoto zákona o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

(2) Potřebuje-li manžel to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti, zejména také pro společné nezletilé dítě manželů, které nenabýlo plné svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, bylo svěřeno do společné péče manželů žijící v rodinné domácnosti a v rodinné domácnosti zůstalo, odstavec 1 se nepoužije.

O společném majetku manželů se v Code civile píše pouze v článku 215 (*Article 215*), a to následovně:

„Les époux s'obligent mutuellement à une communauté de vie.“

„La résidence de la famille est au lieu qu'ils choisissent d'un commun accord.“

„Les époux ne peuvent l'un sans l'autre disposer des droits par lesquels est assuré le logement de la famille, ni des meubles meublants dont il est garni. Celui des deux qui n'a pas donné son consentement à l'acte peut en demander l'annulation : l'action en nullité lui est ouverte dans l'année à partir du jour où il a eu connaissance de l'acte, sans pouvoir jamais être intentée plus d'un an après que le régime matrimonial s'est dissous.“

V tomto případě jsme sice ve francouzském Code civil narazili na termín *„logement de la famille“*, avšak významově si termíny nejsou ekvivalentní.

Oficiální překlad NOZ do FJ: *Équipement habituel du foyer familial*

- **Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce**

Dalším analyzovaný termín je definován *Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce* je dle § 920 definován následovně:

(1) Není-li matka dítěte provdána za otce dítěte, poskytne jí otec dítěte výživu po dobu dvou let od narození dítěte a přispěje jí v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Povinnost k úhradě nákladů spojených s těhotenstvím a porodem vznikne muži, jehož otcovství je pravděpodobné, i v případě, že se dítě nenarodí živé.

(2) Soud může na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby částku potřebnou na výživu a příspěvek na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem poskytl předem.

(3) Soud může rovněž na návrh těhotné ženy uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, aby předem poskytl částku potřebnou k zajištění výživy dítěte po

dobu, po kterou by ženě náležela jako zaměstnankyni podle jiného právního předpisu mateřská dovolená.

Oficiální překlad do FJ: ***De la pension alimentaire et de l'assurance de paiement de certaines dépenses d'une mère célibataire***

- **Zdánlivé manželství**

Termín Zdánlivé manželství je definován takto:

§ 677

(1) Manželství nevznikne, pokud alespoň u jedné z osob, které hodlaly uzavřít manželství, nebyly v projevu vůle o vstupu do manželství nebo ve sňatečném obřadu nebo v souvislosti s ním splněny takové náležitosti, na jejichž splnění je k tomu, aby manželství vzniklo, nutno bezvýhradně trvat.

(2) V případě církevního sňatku náleží k těmto náležitostem i skutečnost uzavření sňatku před orgánem oprávněné církve. Neprovádí-li se sňatečný obřad v případě přímého ohrožení života snoubence, jsou těmito skutečnostmi i osvědčení matričního úřadu, že snoubenci splnili všechny požadavky zákona pro uzavření manželství, jakož i že mezi vydáním tohoto osvědčení a uzavřením sňatku uplynula doba nejvýše šest měsíců.

§ 678

Soud může určit, že manželství není, i bez návrhu.

§ 679

(1) Neprodleně poté, kdy soud určí, že manželství není, rozhodne soud o otcovství ke společnému dítěti i o povinnostech a právech rodičů k němu.

(2) Majetkové povinnosti a práva muže a ženy se posoudí jednotlivě podle své povahy. Nelze-li jinak, použijí se ustanovení o bezdůvodném obohacení. V těchto záležitostech je třeba brát ohled na muže nebo ženu jednající v dobré víře, jakož i na práva a právní zájmy společných dětí a třetích osob.

Oficiální překlad do FJ: **Du faux mariage**

7. Překlady do francouzštiny

Na základě toho, co bylo řečeno o právním jazyce a překladu právních textů výše, jsem následně provedla překladatelskou analýzu vybraných termínů z druhé části NOZ, Rodinného práva.

7.1 Oficiální francouzský překlad NOZ

Na webovém portálu Ministerstva spravedlnosti České republiky jsou zveřejněny oficiální překlady vybraných českých právních pramenů soukromého práva jako je právě včetně NOZ, zákon o obchodních korporacích, či zákon o mezinárodním právu soukromém. Tyto překlady byly realizovány Ministerstvem spravedlnosti v letech 2012 až 2014 v rámci projektu Nové soukromé právo, reg.č.CZ.1.04/4.1.00/80.00003 financovaný z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. jsou zatím dostupné ve čtyřech jazycích, a to v angličtině, francouzštině, němčině a ruštině. Vezmeme-li v potaz povahu překladatelské činnosti, nelze vyloučit možné překladové nuance, jež mohou vznikat v souvislosti s překladem právních textů a které je nutno mít brát v úvahu při přístupu a při práci s předkládanými zveřejňovanými materiály.¹²⁹

V následující tabulce je vidno, jak byly jednotlivé části NOZ přeloženy do francouzštiny. Můžeme si všimnout, že překlad vycházel především z Code civil, nicméně *části* nebyly přeloženy jako *livres*, nýbrž jako *parties*.

¹²⁹ *Ministerstvo spravedlnosti zveřejňuje překlady hlavních zákonů tvořících nové soukromé právo do čtyř světových jazyků. Úvodní stránka [online]. [cit. 13.07.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/infocentrum/infocentrum-aktuality/164-ministerstvo-spravedlnosti-zverejnuje-preklady-hlavnich-zakonu-tvoricich-nove-soukrome-pravo-do-ctyr-svetovych-jazyku-2>*

Tabulka 3: Srovnání NOZ a jeho překladu ve FJ

NOZ ¹³⁰	NOZ FJ ¹³¹
Část	Partie
Hlava	Titre
Díl	Chapitre
Oddíl	Section
Pododdíl	Sous-section

Zdroj: vlastní zpracování

Zajímavý je i překlad paragrafů a odstavců. Ve francouzském překladu je český paragraf (§) překládán dle francouzského úzu jako *article*. Samotné odstavce jsou v překladovém textu členěny dle českého úzu pomocí čísla v kulatých závorkách (1) a při odkazování se o nich mluví jako o *paragraphes*. Francouzský překlad tedy kombinuje dva různé systémy členění.¹³²

¹³⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. [online]. [cit. 15.07.2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/NOZ_interaktiv.pdf

¹³¹ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. [online]. [cit. 15.07.2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/NOZ_interaktiv.pdf

¹³² Francouzský překlad nového občanského zákoníku. [online]. [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Code-civil.pdf>

Tabulka 4: Srovnání originálu a jeho překladu ve FJ

NOZ ¹³³	NOZ FJ ¹³⁴
§	Art.
(1)	(1)
a)	a)
1.	1.

Zdroj: vlastní zpracování

7.2 Překladačské postupy oficiálního překladu NOZ do FJ

Tabulka 5: Oficiální překlady vybraných terminů do FJ a použité překladačské postupy

vybraný termín	oficiální překlad NOZ FJ	překladačský postup
dohled nad úspěšností osvojení	du contrôle de la réussite de l'adoption	transpozice/funkční ekvivalence
obvyklé vybavení rodinné domácnosti	équipement habituel du foyer familial	transpozice/funkční ekvivalence
výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce	de la pension alimentaire et de l'assurance de paiement de certaines dépenses d'une mère célibataire	transpozice/funkční ekvivalence

¹³³ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. [online]. [cit. 15.07.2022]. Dostupné

z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/NOZ_interaktiv.pdf

¹³⁴ Francouzský překlad nového občanského zákoníku. [online]. [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Code-civil.pdf>

Zdánlivé manželství	Du faux mariage	transpozcie/funkční ekvivalence

Zdroj: vlastní zpracování

7.3 Vyhodnocení

Jak můžeme vidět z grafu níže, při překladu NOZ do francouzštiny nebyla ani jednou použita metoda modulace, žádná výpůjčka, ani kalk. Překladatel ve všech případech zvolil metodu funkční ekvivalence neboli transpozici, tedy hledání termínu, který zastává v CJ stejnou roli, jako ve VJ.

Pokud problematický termín nemá funkční ekvivalent, který je v souvislosti s právními texty využíván nejčastěji, přicházejí na řadu další metody. Neexistuje však jediné správné řešení překladu bezekvivalentního lexika, ale celá škála možností, přičemž vždy je třeba řešit překlad daných termínů individuálně.

Z provedených řešení překladu neekvivalentní terminologie NOZ v této práci jako nejvhodnější strategie překladu vzešla jednoznačně funkční ekvivalence neboli transpozice. Právě ta se řadí mezi obecně nejužívanější a odborníky nejuznávanější metodou, tudíž lze konstatovat, že překladatel NOZ FJ zvolil adekvátní strategii.

Tabulka 6: Grafické znázornění použití překladatelských postupů při překladu NOZ do FJ

Zdroj: vlastní zpracování

8. Závěr

V závěru této diplomové práce je třeba si ji stručně shrnout. Práce si dala za cíl analyzovat vybranou neekvivalentní terminologii NOZ a její strategie překladu do francouzštiny. V teoretické části jsme nejprve obecně definovali pojem právního jazyka a jeho slovní zásobě. Dále jsme se věnovali problematice překladu právních textů s důrazem na jednotlivé fáze při procesu překladu a stručně jsme vymezili základní překladatelské postupy, jež jsou relevantní pro překlad právních textů. Zvláštní pozornost byla v souvislosti s právním překladem věnována na ekvivalenci terminologie a nahrazování bezekvivalentních termínů.

Teoretické poznatky o právním jazyce a zejména pak o jeho překladu byly následně aplikovány v praktické části práce. V této části byly nejprve představeny zdroje, o které se autorka během práce opírala. Hlavním cílem byla excerptce bezekvivalentní terminologie z části rodinného práva NOZ. Autorka v této části využila již zpracovaný materiál rámci univerzitního projektu LegTerm. Vyexcerptovaná neekvivalentní terminologie byla následně porovnána s oficiálním překladem stejného zákoníku ve francouzštině. Zjistili jsme, že při vyhotovení překladu NOZ do francouzštiny nebyla ani jednou použita metoda modulace, výpůjčky, ani kalkování. Překladatel ve všech případech zvolil metodu funkční ekvivalence neboli transpozici.

Z prostudování příslušné literatury o překladu právního jazyka a z provedeného zkoumání bylo zjištěno, že bezekvivalentní lexikum v právních textech se vyskytuje především u lexika, které se úzce vztahuje ke kultuře mluvčích daného jazyka. To platí nejen pro češtinu a francouzštinu, ale můžeme toto zjištění vztáhnout na jakýkoliv jazyk obecně. Každý právní řád je výsledkem historicko-sociálního vývoje dané země a je odrazem kulturně zakořeněných zvyků a tradic jednotlivých národností. To má pak za následek i mnohé zvláštnosti a ojedinělosti v terminologii právního jazyka, z čehož plynou konceptuální mezery. Těmi jsou zde obvykle názvy institucí, dokumentů, profesí či procesů a postupů.

Z výsledků provedené analýzy, to lze tvrdit také konkrétně o terminologii týkající se právě rodinného práva.

Jak praví Uwe Kischel „*The question in legal translation is not which translation is right, but, more modestly, which one is less, wrong*“, tedy "*V právním překladu nejde o to, který překlad je správný, ale, skromněji řečeno, který je méně špatný.*"

9. Résumé

Ce mémoire s'intéresse à la terminologie non équivalente sélectionnée du Code Civil tchèque et la stratégie de sa traduction en français.

L'ouvrage est divisé en deux parties. Dans la partie théorique, je me focalise tout d'abord sur le langage juridique et de sa lexie. Ce chapitre traite également le sujet de la traduction du langage juridique et des obstacles qui y sont associés. Les termes juridiques ne peuvent pas être traduisibles d'une langue à l'autre à cent pour cent, faute de l'incompatibilité des différents systèmes juridiques où ils prennent leur source. A cause de cette incompatibilité, partielle ou totale, certains termes ou notions juridiques ne correspondent qu'imparfaitement à leur équivalent étranger, tandis que d'autres restent ancrés uniquement dans le cadre de la réalité de la langue source. En outre, l'auteur décrit les perspectives théoriques du problème de la non-équivalence en traduction, en caractérisant les méthodes, stratégies et procédés de traduction qui peuvent être utilisés dans cette situation.

La partie pratique est basée sur l'analyse d'une sélection de terminologies non équivalentes dans le Code civil tchèque et sur la réflexion des approches traductologiques possibles dans sa traduction en français.

Dans cette partie, les sources sur lesquelles l'auteur s'est appuyé au cours de son travail ont d'abord été présentées. L'objectif principal était l'extraction de la terminologie non équivalente de la partie droit de la famille du Code civil tchèque. Dans cette partie, l'auteur a utilisé le matériel déjà préparé dans le cadre du projet universitaire qui s'appelle LegTerm. La terminologie non-équivalente extraite a ensuite été comparée à la traduction officielle du même code en français.

Les résultats obtenus sont tels que ni le procédé de modulation, ni celle de l'emprunt, ni celle du calque n'ont été utilisées une seule fois dans la traduction du Code civil en français. Dans tous les cas, le traducteur a choisi le procédé de l'équivalence fonctionnelle ou de la transposition.

L'étude de la littérature pertinente sur la traduction du langage juridique et les recherches effectuées ont permis de constater que la lexie non équivalente dans les

textes juridiques concerne principalement la lexie étroitement liée à la culture des locuteurs de la langue en question. Cela n'est pas seulement le cas de la langue tchèque ou du français, mais nous pouvons appliquer ce constat à toute langue en général. Chaque système juridique est le résultat du développement historique et social d'un pays donné et reflète les coutumes et traditions culturellement enracinées des différentes nationalités. Il en résulte de nombreuses particularités et singularités dans la terminologie du langage juridique, ce qui entraîne des lacunes conceptuelles. Il s'agit généralement de noms d'institutions, de documents, de professions ou de processus et procédures.

10. Seznam zdrojů

Literatura

ALCARAZ VARÓ, Enrique a Brian HUGHES. *Legal translation explained*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2002. ISBN 1900650460.

BAKER, Mona. *In other words: a coursebook on translation*. London: Routledge, 1992. ISBN 0415030862.

BOCQUET, Claude. *La traduction juridique: Fondement et méthode*. Bruxelles: De Boeck, 2008. ISBN 978-2-8041-5928-3.

BROULAND, Pierre a Jana KOZMOVÁ. *Le français juridique pour les étudiants en économie: Právnícká francouzština pro ekonomy*. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1762-9.

CAO, Deborah. *Translating Law*. Clevedon: Multilingual Matters, 2007. ISBN-13: 978-1-85359-954-5.

CORNU, Gérard. *Linguistique juridique*. Paris: Éditions Montchrestien, 1990. ISBN 978-2-70760-333-3.

CORNU, Gérard. *Vocabulaire juridique*. Paris: Quadrigue, 2008. ISBN 10: 2130559867.

ČMEJRKOVÁ, Světlá, HOFFMANNOVÁ, Jana a KLÍMOVÁ, Jana ed. *Čeština v pohledu synchronním a diachronním: stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2121-0.

de GROOT, G. *Problems of legal translation from the point of view of a comparative lawyer*. In: *Translation, our future: Proceedings: XIth World Congress of FIT*. Maastricht: Euroterm, 1988. s. 407–421. ISBN 90-72614-01-1.

GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO TLUMOČENÍ. *Tlumočení a překládání pro EU*. Brusel: Evropská komise, 2013.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-233-2.

- GÉMAR, Jean-Claude, *Traduire ou l'art d'interpréter, tome 2: application. Traduire le texte juridique*, Sainte-Foy: Presses de l'Université de Québec, 1995. ISBN 2-7605-0824-2.
- CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-2851-6.
- CHROMÁ, Marta. *Překlad jako interpretace*. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2010, 2010(1), 161–173. ISSN 0323-0619.
- CHROMÁ, Marta. *Semantic and Legal interpretation: Clash or Accord*. In: *Legal language in action: translation, terminology, drafting and procedural issues*. Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2009. s. 27–42. ISBN 978-953-167-226-9.
- KNAPP, Viktor. *Právo a informace*. Praha: Academia, 1988.
- KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-244-0143-6.
- KOŘENSKÝ, Jan. *Jazyk právní komunikace*. In: DANEŠ, František (ed). *Jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997.
- KUFNEROVÁ, Zlata: *O dnešní teorii překladu*. In: Kufnerová, Zlata – kolektiv: *Překládání a čeština*, s. 7–10. Jinočany: H&H, 1994.
- LARIŠOVÁ, Markéta a FOURTIER, Jean-Pierre. *Français juridique 1ère partie*. Praha: Univerzita Karlova, 1994. ISBN 80-7066-982-9.
- LARIŠOVÁ, Markéta. *Francouzsko-český, česko-francouzský právní slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-111-3.
- LEVÝ, Jiří a HAUSENBLAS Karel, ed. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.
- MAN, Oldřich. *Jazykové šablony v odborném stylu*. In: Acta Universitatis Carolinae, Philologica 4 – 5, Slavica Pragensia XI. Praha, s. 103 – 111. 1969.

POPOVIČ, A. et al. *Originál/preklad: interpretačná terminológia*. 1. vyd. Bratislava: Tatran, 1983.

PETRŮ, Ivo. *Metody jazykového výkladu evropského práva*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2011. ISBN 978-80-87146-49-1.

PETRŮ, Ivo. *Několik poznámek k překladu francouzského právního textu*. In: *Vztahy a súvislosti v odbornom preklade*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2007, s. 86-94. ISBN 978-80-223-2416-8.

RAKOVÁ, Zuzana. *Les théories de la traduction*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6890-2.

REISS, K., VERMEER, HANS J. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie (Linguistische Arbeiten)*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1984.

RADIMSKÝ, Jan. *Dans quelle mesure est-il possible de traduire un terme juridique ?* In: *Etudes romanes de Brno, L25*, Brno, 2004, s. 37-44.

SKOUMALOVÁ, Zdena. *Jaké druhy překladu známe*. In: *Kufnerová, Zlata – kolektiv: Překládání a čeština*, Jinočany: H&H, s. 22–38. 1994.

ŠARČEVIČ, Susan. *New Approach to Legal Translation*. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0401-1.

TOMÁŠEK, Michal. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-427-7.

VINAY, Jean-Paul a DARBELNET, Jean. *Stylistique comparée du français et de l'anglais: méthode de traduction*. Paris: Didier, 1958. ISBN 978-2-278-00894-0.

WRÓBLEWSKI, B. *Jezyk prawny i prawniczy*. Kraków: Wydawnictwo Polskiej akademii umietnosti, 1948.

Elektronické zdroje

BERGENHOLTZ, Henning a NIELSEN, Sandro. *Terms in the Language of Culture-Dependent LSP Dictionaries. Lexicographica*. In: *International Annual*

for Lexicography / Internationales Jahrbuch für Lexikographie. 5-18. 10.1515/9783484604476.5. [online]. 2002 [cit. 13. 7. 2022] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/231589834_Terms_in_the_Language_of_Culture-Dependent_LSP_Dictionaries/citation/download

BOISSEAU, Maryvonne. *De la traductologie aux sciences de la traduction ?* In: Revue française de linguistique appliquée 2016/1 (Vol. XXI), s. 9-21. [online]. 2016 [cit. 22. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-linguistique-appliquee-2016-1-page-9.htm?contenu=article>

CAMBRIDGE ENGLISH DICTIONARY. *Buzzwords*. [online]. [cit. 20. 7. 2022]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/buzzword>

DUBĚDA, Tomáš a OBDRŽÁLKOVÁ Vanda. *Terminologická a textová kompetence v právním překladu: studie na francouzsko-českém materiálu*. In: STUDIE Z APLIKOVANÉ LINGVISTIKY 1/2018. [online]. [cit. 20.07.2022]. Dostupné z:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/101835/Tomas_Dubeda_E2%80%94Vanda_Obdrzalkova_73-91.pdf?sequence=1&isAllowed=y

FILOZOFICKÁ FAKULTA, JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. *LegTerm*. [online]. 2020 [cit. 13.07.2022]. Dostupné z: <https://legterm.cz/>

Francouzský překlad nového občanského zákoníku. [online]. [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Code-civil.pdf>

GÉMAR. Jean-Claude, *Art, méthodes et techniques de la traduction juridique*. Cabinet de traduction générale, technique et assermentée. [online [cit. 21.07.2022]. Dostupné z: https://www.9h05.com/wa_files/Art_20et_20techniques_20de_20la_20traduction_20juridique.pdf

HODKOVÁ, Kateřina (2020): *Romanismy v Novém občanském zákoníku a jejich francouzské ekvivalenty*. In: Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni/West Bohemian Review of Social Sciences & Humanities, 1 2 (1): 61–82. [online]. 2020 [Cit. 15. 7. 2022] Dostupné z:

<https://actaff.zcu.cz/archives/2020/vol-12-1/hodkova-romanismy.html>

HODKOVÁ, Kateřina a kol. *Kontrastivní srovnávání právní terminologie na příkladech z vícejazyčné databáze právních termínů LegTerm*. In: Jazyk a kultura, č. 47-48/2021. [online]. 2021 [cit. 13.07.2022] Dostupné z:

<https://www.ff.unipo.sk>

CHROMÁ, Marta. *O právním překladu převážně vážně*. [online]. 2014 [cit. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/o-pravnim-prekladu-prevaznevazne>

ISTIQOMAH, Lilik, ROHIMAH, Anisa a PRATIWI, Azizah. *Slang Language Subtitle Strategy in the Movie Entitled “The Social Network”*. In: Langkawi: Journal of The Association for Arabic and English. [online]. 2019 [cit. 26. 7. 2022]. Dostupné z: http://338221911_Slang_Language_Subtitle_Strategy_in_the_Movie_Entitled_The_Social_Network

LÉGIFRANCE. *Code civil*. [online]. 2020 [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>

LINGEA. *Francouzsko-český slovník*. [online] Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/Francouzsko-cesky>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Ministerstvo spravedlnosti zveřejňuje překlady hlavních zákonů tvořících nové soukromé právo do čtyř světových jazyků*. Úvodní stránka [online]. [cit. 13.07.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/infocentrum/infocentrum-aktuality/164-ministerstvo-spravedlnosti-zverejnuje-preklady-hlavnich-zakonu-tvoricich-nove-soukrome-pravo-do-ctyr-svetovych-jazyku-2>

NOVÝ ENCYKLOPEDICKÝ SLOVNÍK ČEŠTINY. *Lexikologie*. [online] 2012 [cit. 23.07.2022]. Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/LEXIKOLOGIE#s%C3%A9maziologie>

NOVÝ ENCYKLOPEDIKÝ SLOVNÍK ČEŠTINY. *Onomaziologie*. [online]. 2012 [cit. 23.07.2022]. Dostupné z:

<https://www.czechency.org/slovník/ONOMAZIOLOGIE>

Právní a soudní překlad. Jaký je mezi nimi rozdíl? [online] 2011 [cit. 20.07.2022]. Dostupné z: <https://didacticus.cz/o-nas/blog/pravni-a-soudni-preklad-rozdil>

RES, Jakub. *Obchodní společnosti podle českého práva a práva anglicky mluvících zemí*. [online]. 2021 [cit. 20. 7. 2022]. Dostupné z: <https://jakubres.cz/cs/obchodni-spolecnosti-podle-ceskeho-prava-a-prava-anglicky-mluvicich-zemi/>

SPÁČILOVÁ, Libuše. *Komparace lexika v českých překladech Míšeňské právní knihy*. In: *Časopis pro moderní filologii*. 102. 155-182.

10.14712/23366591.2020.2.1. [online]. 2020 [cit. 15. 7. 2022]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/342196235_Komparace_lexika_v_cesky_ch_prekладаch_Misenske_pravni_knihy

ŠARČEVIĆ, SUSAN, *Translation of cultural-bound terms in laws, Multilingua*, 4-3, 1985, 127-133. Semantic Scholar, [online]. [cit. 21.07.2022]. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/mult.1985.4.3.127/html>

WRÓBLEWSKI, Jerzy. *Legal Language and Legal Interpretation*. In: *Law and Philosophy*, vol. 4, no. 2, 1985, s. 239–255. JSTOR, [online]. [cit. 13. 7.2022]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3504672>.

Z teorie překladu. Problém ekvivalence v překladu. In: *Spisy FF MU*, č. 436-2015-1_7. [online]. 2015 [cit. 13. 7. 2022] Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134785/SpisyFF_436-2015-1_7.pdf?sequence=1, s.53.

Zákon č. 89/2012, občanský zákoník. [online]. [cit. 28.07.2022]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/NOZ_interaktiv.pdf

11. Seznam obrázků a tabulek

Obrázky

Obrázek 1: Eulerovy kruhy	18
Obrázek 2: Lineární model právní komunikace.....	28
Obrázek 3: Komunikační model rozdělený překladem do jiného jazyka na dva články bez jakékoliv vazby mezi odesílatelem 1 a příjemcem 2	29
Obrázek 4: Komunikační model rozdělený překladem na dva články s předjímanou komunikační vazbou mezi odesílatelem 1 a příjemcem 2	30
Obrázek 5: Faktory ovlivňující obsah výchozího právního textu.....	32
Obrázek 7: "Téměř" úplná ekvivalence	36
Obrázek 8: Částečná ekvivalence.....	36
Obrázek 9: Nulová ekvivalence	37
Obrázek 6: Proces překladu právního textu s důrazem na roli překladatele	44
Obrázek 10: Úvodní stránka vícejazyčné databáze LegTerm.....	59

Tabulky

Tabulka 1: Porovnání systematiky občanských zákoníků	57
Tabulka 2: Dělení paragrafů/článků.....	58
Tabulka 3: Srovnání NOZ a jeho překladu ve FJ.....	65
Tabulka 4: Srovnání originálu a jeho překladu ve FJ	66
Tabulka 5: Oficiální překlady vybraných termínů do FJ a použité překladatelské postupy	66
Tabulka 6: Grafické znázornění použití překladatelských postupů při překladu NOZ do FJ.....	68